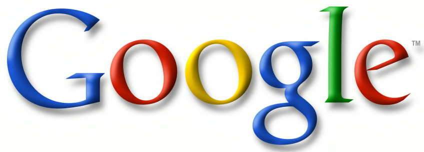

Ο ΧΩΡΙΣΜΟΣ

ΤΗΣ

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

ΚΑΙ Η ΡΩΜΑΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

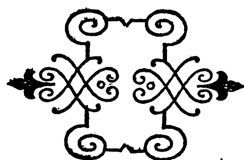
ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΚΑΤΩ ΔΟΥΝΑΒΙΝ

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΕΠΙ ΥΦΗΓΕΣΙΑι

ΥΠΟ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Μ. ΚΑΛΟΠΟΘΑΚΗ

Διδάκτορος τῆς Φιλοσοφίας

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Ν. Γ. ΙΓΓΛΕΣΗ
Ὁδὸς Σταδίου-Κολοκοτρώνη, ἔναντι Βουλευτηρίου

1894

Ὀλίγαι ἴσως ἐπαρχίαι τοῦ μεγάλου Ῥωμαϊκοῦ κράτους ἐμαστίσθησαν τόσον σκληρῶς καὶ τόσον ἐπανειλημμένως ὑπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν ἔξω βαρβάρων, ὅσον αἱ παρὰ τὸν Κάτω Δούναβιν, αἱ δύο Μοισίαι καὶ ἡ Δακία. Οἱ ὑπερβόρειοι βάρβαροι— Σαρμάται, Σκῦθαι, Γότθοι—δελεαζόμενοι ὑπὸ τῆς πεφημισμένης εὐφορίας καὶ εὐημερίας τῶν μικρασιανῶν χωρῶν καὶ πόλεων, πλειστάκις διέτρεξαν τὰς παραδουναβείους χώρας, ὡς καὶ τὴν Θρᾴκην, λεηλατοῦντες καὶ σφάζοντες, ἵνα ἀνοίξωσιν ὁδὸν πρὸς τὸν Βόσπορον, πλεῖσται δὲ ὅσαι αἱματηραὶ μάχαι συνήφθησαν ἐνταῦθα μετὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατευμάτων, παρουσίᾳ μάλιστα πολλῶν ἐκ τῶν αὐτοκρατόρων, ἰδίως κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα, ἕως οὗ ὁ Διοκλητιανὸς καὶ ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἀπέκλεισαν τοὺς ἐπιδρομεῖς καὶ διὰ διαφόρων μεταρρυθμίσεων εἰς τὸν ὀργανισμὸν τοῦ Κράτους ἐξησφάλισαν, ἐπί τινα τοὐλάχιστον χρόνον, τὰ μεθόρια αὐτοῦ.

Διὸ καὶ ἐθεώρησα οὐχὶ ἄσκοπον νὰ ἐξετάσω τὴν ἐξέλιξιν τῆς Ῥωμαϊκῆς διοικήσεως ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ταύταις, ἰδίως ἐν ταῖς δύο Μοισίαις· τοσούτῳ δὲ μᾶλλον δικαιολογεῖται ἡ ἐξέτασις αὕτη, καθ' ὅσον ἐξ αὐτῆς ἀποδεικνύεται, ὡς φρονῶ, ὅτι μία τῶν σπουδαιοτάτων μεταρρυθμίσεων τοῦ Γ'. αἰῶνος, ἥτις ἄλλοτε μὲν ἀπεδίδετο ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν εἰς τὸν Διοκλητιανὸν καὶ τὸν Μέγαν Κωνσταντῖνον, τὴν σήμερον δὲ ἀποδίδεται ὑπ' ἄλλων εἰς ἄλλας ἐποχάς, ἤγουν, ὁ χωρισμὸς τῆς στρατιωτικῆς ἀπὸ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας—ἐνεκαινιάσθη πολὺ πρὸ τοῦ Διοκλητιανοῦ, ἤτοι ἀκριβῶς κατὰ τὰ μέσα τοῦ Γ'. αἰῶνος.

Καὶ διὰ μὲν τὴν γενικὴν ἱστορίαν τῶν ἐπαρχιῶν Μοισίας καὶ Δακίας παραπέμπω τὸν ἀναγνώστην εἰς τὰ σχετικὰ κεφάλαια τοῦ Μάρκβαρτ[1] καὶ τοῦ Μόμμσεν[2].

---

1) Marquardt, Röm. Staatsverwaltung I, σελ. 301—302.
2) Mommsen, R. Gesch. V. σελ. 189 ἑπομ.

Ἐνταῦθα δὲ θὰ ἐξετάσω ἐκεῖνα τὰ ζητήματα, ἐν οἷς νομίζω ὅτι ἔχουσιν ἀνάγκην συμπληρώσεως ἢ διορθώσεως τὰ κεφάλαια ταῦτα.

Καὶ πρῶτον μὲν φρονῶ ὅτι ὁ καθορισμὸς τῶν ἐπαρχιῶν τούτων χρῄζει γενικῆς ἀνασκευῆς—ὅτι δηλ. αἱ δύο Μοισίαι ἦσαν πολὺ μεγαλείτεραι τὴν ἔκτασιν, ἡ δὲ Δακία πολὺ μικροτέρα, παρ' ὅσον παριστᾷ αὐτὴν ὁ Μάρκβαρτ καὶ παρεδέχθησαν μέχρι τοῦδε οἱ ἱστορικοί.

Κατὰ τὸν Πτολεμαῖον,[1] τὸν μόνον συγγραφέα τῆς ἀρχαιότητος, ὅστις παρέχει πληροφορίας περὶ τούτου τοῦ ζητήματος, ἡ Μοισία (Ἄνω καὶ Κάτω ὁμοῦ) ὡρίζετο πρὸς βορρᾶν μὲν ὑπὸ τοῦ Ἴστρου ποταμοῦ, πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, πρὸς μεσημβρίαν ὑπὸ τῆς σειρᾶς τοῦ Αἵμου μέχρι τοῦ Κάβρου ποταμοῦ, ἐκεῖθεν δὲ ὑπὸ γραμμῆς ἀγομένης ἐπὶ τὸ Σκάρδον ὄρος (τῆς Ἀλβανίας), πρὸς δυσμὰς τέλος ὑπὸ γοαμμῆς ἀγομένης ἀπὸ τοῦ Σκάρδου μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Σαούου (τοῦ νῦν Σάβα) εἰς τὸν Ἴστρον.[2] Καὶ ὅτι τὰ μὲν δυτικὰ καὶ μεσημβρινὰ μεθόρια τῆς ἐπαρχίας ὀρθῶς ὥρισεν ὁ Πτολεμαῖος, ἀποδεικνύεται τὴν σήμερον ἐκ τῶν εὑρεθεισῶν κατ' ἐκεῖνα τὰ μέρη ἐπιγραφῶν.[3]

Περὶ τῶν συνόρων τῆς Μοισίας πρὸς τὴν Θρᾴκην πρέπει κατὰ τοῦτο μόνον νὰ διορθωθῇ ἡ φρᾶσις (οὐχὶ ἡ οὐσία) τῆς μαρτυρίας τοῦ Πτολεμαίου, ὅτι ἡ περιφέρεια Νικοπόλεως τῆς πρὸς Ἴστρον, καίπερ κειμένη πρὸς βορρᾶν τοῦ Αἵμου, ὅμως δι' ἄγνωστόν τινα λόγον, προσετέθη ὑπὸ τοῦ Τραϊανοῦ εἰς τὴν Θράκην καὶ οὕτως ἔμεινε μέχρι τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς βασιλείας τοῦ Σεπτιμίου Σευήρου.[4]

Περὶ τοῦ βορείου τῆς Μοισίας ὁρίου, ἡ μαρτυρία τοῦ Πτολεμαίου παρέχει δυσκολίας τινάς. Μέχρι τοῦδε πάντες οἱ ἱστορικοὶ καὶ γεωγράφοι συμφώνως πρὸς αὐτὴν ἀπεκάλουν ὁλόκληρον τὴν χώραν, τὴν πέρα τοῦ Ἴστρου κειμένην, Δακίαν. Καὶ ὁ Kiepert, ὃν ἀκολουθοῦσι καὶ οἱ ἐκδόται τοῦ Corpus Inscriptionum La-

1) Πτολ. γεωγραφ. γ'. 9 καὶ 10.

2) Οὕτω δὲ ἐσφαλμένως ἔγραψεν ὁ Μάρκβαρτ, ὅτι ὁ Δρῖνος ἀπετέλει τὸ δυτικὸν ὅριον τῆς ἐπαρχίας, ἀφοῦ κατὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ Πτολ. ὁ Δρῖνος μένει καθ' ὁλοκληρίαν ἐκτὸς τῆς ἐπαρχίας.

3) Ὅρα Domaszewski, Archäol. Epigr. Mitth. 13, σελ. 149—154.

4) Ὅρα τὴν ἐμὴν πραγματείαν De Thracia provincia Romana (Βερολῖνον, 1893), σελ. 7 καὶ 37.

tinarum καθορίζουσι τὴν Δακίαν, ὡς καλύπτουσαν περίπου τὴν σημερινὴν Ρουμανίαν καὶ Οὐγγαρίαν, χωριζομένην δὲ εἰς δύο μεγάλα τμήματα ὑπὸ τῶν Καρπαθίων ὀρέων.

Εὑρέθησαν ὅμως πάμπολλαι ἐπιγραφαί, ἀποδεικνύουσαι ὅτι μέρη τινὰ τῆς καλουμένης ταύτης Δακίας ἀνῆκον εἰς τὴν δικαιοδοσίαν μιᾶς τῶν Μοισιῶν. Ὡς γνωστόν, μέχρι τοῦ χωρισμοῦ τῆς στρατιωτικῆς ἀπὸ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, ὁ διοικητὴς μιᾶς αὐτοκρατορικῆς ἐπαρχίας ἦτο καὶ ἀρχηγὸς τῶν ἐν αὐτῇ σταθμευόντων στρατιωτικῶν δυνάμεων. Ἐν Μοισίᾳ κατὰ διαφόρους χρόνους ἐστάθμευον στρατιωτικὰ σώματα, ὧν τὰ ὀνόματα δυνάμεθα μετ' ἀρκετῆς ἀκριβείας νὰ ὁρίσωμεν. Οὕτως ἐν πρώτοις ἐφρουρεῖτο ἡ μὲν Ἄνω Μοισία ὑπὸ δύο λεγεώνων—τῆς IV. Flavia[1] καὶ τῆς VII. Claudia p.f.,[2] ἡ δὲ Κάτω ὑπὸ τριῶν,—τῆς I. Italica,[3] τῆς V. Macedonica[4] καὶ τῆς XI. Claudia p.f.[5] Ἀφ' ἑτέρου ἡ Δακία

---

1) Ἡ λεγεὼν αὕτη, καθὼς καὶ τὸ ἐπίθετόν της ἐμφαίνει, συνεστάθη ὑπὸ τοῦ Βεσπασιανοῦ (Δίων. Κασσ. 55,24,3), εὑρίσκετο δὲ ἐν Μοισίᾳ καὶ κατὰ τὰ μέσα τοῦ Β'. αἰῶνος. CIL 6, 3492. πρβλ. CIL 3, σελ. 264.

2) Περὶ ταύτης τὸν Marquardt, τόμ. 6'. σελ. 448 σημ. 3.

3) Ἡ λεγεὼν αὕτη, συσταθεῖσα ὑπὸ τοῦ Νέρωνος (Δίων. Κασσ. 55,24) ἔλαβε μέρος εἰς τὸν Δακικὸν πόλεμον τοῦ ἔτους 86, ὡς φαίνεται (CIL 6, 3584), ἐστάθμευε δὲ διαρκῶς ἐν Νόβαις (Novae, πλησίον τῆς νῦν Σίστοβας). Ὅρα Itinerar. Anton. 221, Geogr. Ravenn. 187, 189, Notit. dign. orient. 102. Ἀλλὰ καὶ ἐν Τροίσμει (Troesmis), ὅπου ἐστρατοπέδευεν ἡ V. Maced. εὑρίσκονται ἴχνη τινα τῆς I. Ital. (CIL. 3, σελ. 999).

4) Ἡ λεγεὼν αὕτη ἀπαντᾷ τὸ πρῶτον ἐν Συρίᾳ κατὰ τὸ ἔτος 14 π. Χ., ἔνθα τὸ ὄνομά της εὑρίσκεται ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Βηρυτοῦ καὶ τῆς Ἡλιουπόλεως (Eckhel D. N.V. 3,325,325). Προηγουμένως, ὡς φρονεῖ ὁ Borghesi (Oeuvres, 4,212), ἐπολέμησεν ἐν Ἀφρικῇ καὶ Ἱσπανίᾳ. Κατὰ τὰ ἔτη 22 καὶ 33 μ.Χ. ἀναφαίνεται ἐν Μοισίᾳ ὁμοῦ μὲ τὴν IV. Scythica (CIL 3,1698, CIL 11, 1835 Ταχ. Χρον. 4,15). Τὸ 62 μ. Χ. ἐστάλη ἡ V. Macedonica εἰς Ἀρμενίαν (Ταχ. Χρον. 15, 6), ἐκεῖθεν δὲ εἰς Συρίαν (εἰς Ἀλεξάνδρειαν Συρίας καὶ οὐχὶ Αἰγύπτου· ἴδε Mommsen, R. Gesch. 5, σελ. 533, σημ. 1 καὶ Domaszewski, Rh. Mus. 47, 208). Ὁ Βεσπασιανὸς ἐν ἔτει 69 τὴν εὗρεν ἐν Ἰουδαίᾳ (Ταχ. Ἱστορ. 5,1), ἔλαβε δὲ αὕτη μέρος εἰς τὴν ἅλωσιν τῶν Ἱεροσολύμων (Ἰώσηπ. Ἰουδ. Πολ. Ζ'. 5, 3, καὶ ϛ'. 4, 3). Μετὰ τοῦτο ἐπέστρεψεν εἰς Μοισίαν, ἔνθα ἔκτοτε ἐστάθμευε διαρκῶς· τὸ στρατόπεδον αὐτῆς εἶχεν ἐν Τροίσμει (τῇ σήμερον Ἰγλίτσᾳ) παρὰ τὸν Δούναβιν (CIL 3, σελ. 145 καὶ 999· Marquardt 2, σελ. 448, σημ. 4)· Ἔλαβε πιθανῶς μέρος εἰς τὰς Δακικὰς ἐκστρατείας τοῦ Δομιτιανοῦ (CIL 3, 4013) καὶ τοῦ Τραϊανοῦ (CIL 10,6321; Schiller K.G. 1,551 σημ. 2), εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς

καίπερ πλησιέστερον κειμένη τῷ ἐχθρῷ καὶ ἀσυγκρίτως μᾶλλον ἐκτεθειμένη, ἐφρουρεῖτο ὑπὸ μιᾶς καὶ μόνης λεγεῶνος, τῆς XIII. Gemina.[1] Ἅπασαι αἱ λεγεῶνες αὗται ἔμειναν εἰς τὰς θέσεις των ταύτας μέχρι τοῦ Σεπτιμίου Σευήρου, ἐκτὸς τῆς V. Macedonica. ἥτις ἄλλας τε ὑπηρεσίας ἐξετέλεσε, καὶ τέλος μετέβη εἰς Δακίαν.

Παραδόξως ὅμως εἰς πολλὰ μέρη τῆς νομιζομένης Δακίας εὑρέθησαν πλίνθοι πασῶν τῶν λεγεώνων τῆς Μοισίας καὶ οὐχὶ τῆς μιᾶς λεγεῶνος τῆς Δακίας.[2] Τὸ σπουδαῖον τοῦτο γεγονὸς μᾶς φέρει εἰς τὸ δίλημμά τοῦ νὰ ὑποθέσωμεν, ἢ ὅτι ὁ διοικητὴς τῆς Δακίας ἦτο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῶν διοικητῶν τῆς τε Ἄνω καὶ τῆς Κάτω Μοισίας, ὥστε τὰ στρατεύματα τούτων ἐστάθμευον καὶ ἐν Δακίᾳ, ἢ ὅτι αἱ περιφέρειαι, ἐν αἷς εὑρέθησαν αἱ πλίνθοι αὗται, ἀνῆκον οὐχὶ εἰς τὴν Δακίαν, ἀλλ' εἰς μίαν τῶν Μοισιῶν.[3]

Καὶ ἡ μὲν πρώτη ὑπόθεσις εἶναι ἀπαράδεκτος διὰ δύο λόγους. Πρῶτον, διότι ὁ διοικητὴς τῆς Δακίας ἦτο καὶ αὐτὸς ὑπατικοῦ ἀξιώματος (vir consularis), ὅπως οἱ διοικηταὶ τῶν Μοισιῶν,[4] ἕκαστος δὲ τοιοῦτος διοικητὴς ἦτο, ὡς γνωστόν, ὑπεύθυνος ἀπ' εὐ—

Δακικῆς πρωτευούσης Σαρμιζεγεθούσης (CIL 3 p. 228 καὶ Supplem. I.), εἰς τὸν Ἀρμενικὸν πόλεμον τοῦ 163 μ. Χ. καὶ εἰς τὸν Μαρκομαννικὸν τοῦ 167 (CIL 3, 7505). Κατὰ τὸ 170 φαίνεται νὰ εὑρίσκετο ἐν Δακίᾳ· ὁπωσδήποτε ὁ Σεπτ. Σευῆρος τὴν μετέθεσεν εἰς Ποταίσσαν τῆς Δακίας (CIL 3, σελ. 161 καὶ Supplem. II), ἔνθα εὑρίσκετο ἀκόμη καὶ ἐπὶ Σευήρου Ἀλεξάνδρου (Δίων. Κασσ. 55, 23.). ὡσαύτως δὲ ἐπὶ Φιλίππου τοῦ Ἄραβος ἀναφέρεται ἐπὶ Δακικῶν νομισμάτων (Eckhel 3, σελ. 335). Ἔκτοτε ἐκλείπουσι θετικαὶ πληροφορίαι περὶ τῆς λεγεῶνος ταύτης. Τὰ ὑπὸ τοῦ Pfitzner (Röm. Kaiserlegionen) γραφέντα εἶναι ἐν πολλοῖς ἐσφαλμένα ἢ ἐλλιπῆ.

5) Ἰδὲ Marquardt 2,448, σημ. 3.

1) Ἰδὲ Marquardt 2,446, σημ. 7 καὶ CIL 3, Suppl. II (Dacia).

2) Ὡς γνωστόν, ἀπειράριθμοι σώζονται πλίνθοι ἐκ κεκαυμένου πηλοῦ, φέρουσαι τὸ μονόγραμμα λεγεῶνός τινος, ἃς μετεχειρίζοντο αἱ λεγεῶνες πρὸς οἰκοδομὴν τῶν στρατώνων καὶ φρουρίων των· παρέχουσι δὲ ἀψευδῆ ἀπόδειξιν τῆς ἐν τῷ τόπῳ τῆς εὑρέσεως διαμονῆς τῆς λεγεῶνος, ἧς τὸ μονόγραμμα φέρουσι.

3) Ἡ ἄλλη ὑπόθεσις, ἣν προὔτεινεν ὁ καθηγητὴς Točilescu, ὅτι τὸ στρατόπεδον τῆς Draschna-di-sus ἀνάγεται εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Μαρκομαννικοῦ πολέμου, ὅτε ὁ Μ. Κλαύδιος Φρόντων διῴκησεν ὁμοῦ *Κάτω* Μοισίαν καὶ Δακίαν, βασίζεται ἐπὶ παρεξηγήσεως. Διότι ὁ Φρόντων διῴκησεν οὐχὶ τὴν Κάτω, ἀλλὰ τὴν *Ἄνω* Μοισίαν (ὅρα κατωτέρω σελ. 29), οὕτω δὲ οὐδεμίαν σχέσιν εἶχε μὲ τὰς λεγεῶνας τῆς Κάτω Μοισίας.

4) Ἰδὲ Marquardt 1,310.

θείας καὶ μόνον εἰς τὸν αὐτοκράτορα. Δεύτερον, διότι καὶ ἐὰν παραδεχθῶμεν ὅτι ἦτο ὑποτελής, ἐγείρεται πάλιν τὸ ζήτημα, εἰς ποῖον ἦτο ὑποτελής. Τὰ μὲν ἴχνη τῶν λεγεώνων τῆς Κάτω Μοισίας εὑρέθησαν ἅπαντα εἰς τὴν ἀνατολ. Δακίαν, τὰ δὲ τῶν λεγεώνων τῆς Ἄνω Μοισίας εἰς τὴν δυτικὴν Δακίαν. Ἑπομένως πρέπει ὁ διοικητὴς τῆς Δακίας νὰ ἦτο ὑποτελὴς εἰς ἀμφοτέρους, τοῦθ' ὅπερ εἶναι προφανῶς ἀδύνατον.

Ἄρα ὀφείλομεν νὰ παραδεχθῶμεν τὴν δευτέραν ὑπόθεσιν, καὶ νὰ διαρρυθμίσωμεν τὸν χάρτην ἐκείνων τῶν ἐπαρχιῶν ὡς ἑξῆς: Εἰς μὲν τὴν Ἄνω Μοισίαν προσθετέα καὶ πέρα τοῦ Δουνάβεως μεγάλη ἔκτασις, κειμένη πρὸς δυσμὰς γραμμῆς, ἀγομένης περίπου ἀπὸ τῆς Ὀρσοβας τῆς Ρουμανίας μέχρι τῆς Ἀρὰδ τῆς Οὐγγαρίας, καὶ περιλαμβάνουσα οὕτως ὅλα τὰ μέρη, ἐν οἷς εὑρέθησαν πλίνθοι ἢ ἄλλα ἴχνη τῶν λεγεώνων IIII. Flavia[1] καὶ VII. Claudia p.f.[2] Εἰς δὲ τὴν Κάτω Μοισίαν προσθετέα ἅπασα ἡ χώρα τῆς σημ. Ρουμανίας, ἡ κειμένη πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἀλούτα ποταμοῦ, ἤτοι ἡ Μικρὰ Βλαχία καὶ ἡ Μολδαυία· διότι αὗται εἶναι αἱ περιφέρειαι, ἐν αἷς εὑρέθησαν ἴχνη τῶν λεγεώνων I. Italica, V. Macedonica, XI. Claudia p.f.[3]

Παραδεχόμενοι ὅμως τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, καίπερ ἄλλως τε ἀσφαλῆ, προσκρούομεν πρὸς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πτολεμαίου, ὅστις ῥητῶς ὑποδεικνύει τὸν Δούναβιν ὡς τὸ πρὸς βορρᾶν ὅριον ἑκατέρας τῶν Μοισιῶν· εἴδομεν δὲ ἀνωτέρω, ὅτι αἱ ἄλλαι περὶ καθορισμοῦ τῶν ἐπαρχιῶν τούτων πληροφορίαι τοῦ διασήμου γεωγράφου καὶ ἀστρονόμου, ἀποδεικνύονται ἀκριβεῖς, ἑπομένως a priori πρέπει καὶ αὕτη ἡ μαρτυρία νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀληθής. Πῶς λοιπὸν νὰ συμβιβάσωμεν δύο μαρτυρίας τόσον βεβαίας, καὶ τόσον ἀντιφατικάς;

---

1) Ἤτοι αἱ κωμοπόλεις Mehadia, Zsidovin κτλ. ὅρα CIL 3,8070.

2) Ἤτοι τὰ χωρία Mehadia, O-Palanka, Szerb-Poszessena κτλ. CIL 3, 8071.

3) Δύο Ρωμαϊκὰ στρατόπεδα ἀνεκαλύφθησαν ἐσχάτως ἐκεῖ. Τὸ κυριώτερον εἶναι τὸ παρὰ τὴν Draschna-di-sus, εἰς τοὺς πρόποδας τῶν Καρπαθίων, ἀνευρεθὲν ὑπὸ τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ καθηγητοῦ Točilescu (ὅρα Arch. Epig. Mitth. XIV. σελ. 14). Τὸ ἕτερον κεῖται παρὰ τὴν Recka. Εἰς ἀμφότερα εὑρέθησαν πολυάριθμοι πλίνθοι τῶν τριῶν λεγεώνων τῆς Κάτω Μοισίας καὶ τούτων μόνων,

Ἡ μόνη λύσις τοῦ ζητήματος εἶναι κατ' ἐμὲ ἡ ἑξῆς: Γινώσκομεν ὅτι ἡ Δακία, συσταθεῖσα ὡς ἐπαρχία τῷ 107 μ. Χ., κατ' ἀρχὰς μὲν ἦτο ἑνιαία, ὑπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ δὲ διῃρέθη εἰς Ἄνω καὶ Κάτω Δακίαν, καὶ ὀλίγον μετὰ ταῦτα εἰς τρεῖς περιφερείας, τὴν **Apulensis, Porolissensis** καὶ **Maluensis** (ἐκ τῶν τριῶν πόλεων **Apulum, Porolissum** καὶ **Malua**). Καὶ τοῦ μὲν **Apulum** καὶ **Porolissum** γνωρίζομεν ἤδη τὰς τοποθεσίας· ἡ δὲ τῆς **Malua** μένει μὲν εἰσέτι ἄγνωστος, πᾶσαι ὅμως αἱ πρὸς ταύτην ἀναφερόμεναι ἐπιγραφαὶ εὑρέθησαν ἐν τῇ Μεγάλῃ Βλαχίᾳ. Ἐπίσης γινώσκομεν ὅτι ὁ Πτολεμαῖος τὰ κεφάλαια, τὰ πραγματευόμενα περὶ τῶν παραδουναβείων καὶ ὁμόρων ἐπαρχιῶν, ἔγραψεν ἀρυόμενος ἐκ συγγραφέων γραψάντων πρὸ τῶν τελευταίων ἐτῶν τοῦ Τραϊανοῦ.[1]

Φαίνεται λοιπόν, ὅτι αἱ πηγαί, ἐξ ὧν ἠρύσθη ὁ Πτολεμαῖος τὰ περὶ Δακίας, συνεγράφησαν καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ Δακία ἦτο νέα ἐπαρχία καὶ ἀκόμη μὴ τελικῶς τακτοποιημένη, ἀφοῦ οὐδεμιᾶς τῶν γνωστῶν ὑποδιαιρέσεων αὐτῆς γίνεται ἐν αὐταῖς μνεία. Τότε δὲ φαίεται ὅτι ὁ Δούναβις ἦτο πράγματι τὸ πρὸς βορρᾶν ὅριον τῶν Μοισιῶν. Μετ' ὀλίγον τὰ τῆς Δακίας ἐτακτοποιήθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ, καὶ διῃρέθη εἰς δύο, ἀργότερον εἰς τρεῖς περιφερείας, περιοριζομένη συνάμα ἐντὸς τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων ὁρίων, τὰ δὲ ἐπίλοιπα μέρη προσετέθησαν εἰς ἑκατέραν τῶν Μοισιῶν.

Περικοπτομένη οὕτως ἡ Δακία δὲν εἶναι πλέον ἡ ἀπέραντος ἐκείνη ἐπαρχία, ἣν βλέπομεν ἐπὶ τῶν νῦν χαρτῶν, ἀλλὰ περιορίζεται εἰς τὸ ἥμισυ περίπου ταύτης, οὕτω δὲ ἐκλείπει ἡ παραλογία ὅτι ἐπαρχία, ἥτις ἦτο μία τῶν μεγίστων (ἰδὲ χάρτην Κίεπερτ), καὶ ἀναντιρρήτως ἡ μᾶλλον ἐκτεθειμένη τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Ρωμ. κράτους, ἅτε ἔχουσα *ὄπισθεν* μὲν μέγαν ποταμόν, ἔμπροσθεν δὲ οὐδὲν φυσικὸν μεθόριον πρὸς τοὺς βαρβάρους, ἐφρουρεῖτο μολα ταῦτα ὑπὸ μιᾶς καὶ μόνης λεγεῶνος.

Ἀφ' ἑτέρου αὐξάνει ἡ ἔκτασις τῆς τε Ἄνω καὶ τῆς Κάτω Μοισίας κατὰ τὸ ἓν ἥμισυ, τοῦθ' ὅπερ πάλιν συμφωνεῖ μὲ τὰ γε–

---

1) Τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἀποσιωπήσεως τῆς Μαρκιανουπόλεως, Ἀδριανουπόλεως καὶ Αὐγούστης Τραϊανῆς (ἐν Θράκῃ). Ἰδὲ μνημονευθεῖσαν πραγματείαν μου, σελ. 3.

γονότα, καθ' ὅτι ἡ μὲν Ἄνω ἐφρουρεῖτο ὑπὸ δύο λεγεώνων, ἡ δὲ Κάτω, ἅτε πολὺ μεγαλειτέρα οὖσα, ὑπὸ τριῶν λεγεώνων καὶ πολυαρίθμων ἐπικουρικῶν σωμάτων.

Ἡ ῥιζικὴ αὕτη διαρρύθμισις τῶν συνόρων τῶν Μοισιῶν καὶ τῆς Δακίας φρονῶ ὅτι εἶναι ἀναμφισβήτητος· εἶναι δὲ καὶ ἀπαραίτητος πρὸς ὀρθὴν κατανόησιν τῆς ἱστορίας τῶν ἐπαρχιῶν ἐκείνων.

Ὁ Mommsen εὐστόχως παρατηρεῖ,[1] ὅτι ὅπως παρὰ τὸν Ρῆνον ἐγκατέστησε τὴν Ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ, οὕτω παρὰ τὸν Δούναβιν τὴν ἐγκατέστησεν ὁ Αὔγουστος.

Ἡ ἐπαρχία Μοισία (διότι ἀρχικῶς, ὡς γνωστόν, μίαν καὶ μόνην ἐπαρχίαν ἀπετέλει) ἀναφέρεται ὡς τοιαύτη τὸ πρῶτον κατὰ τὸ ἔτος 6 μ. Χ.[2] Πότε ἀκριβῶς ἀνεκηρύχθη ἐπαρχία δὲν γνωρίζομεν, πάντως ὅμως κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν τῆς βασιλείας τοῦ Αὐγούστου.

Ἀλλὰ πρὸ τοῦ Τιβερίου δὲν φαίνεται ὅτι τὰ ὅρια τῆς ἐπαρχίας εἶχον ἐπεκταθῇ μέχρι τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἀφοῦ ἐκ τῶν ᾠδῶν τοῦ Ὀβιδίου καταφαίνεται ὅτι, κατὰ τὴν ἐν ἔτει 11 μ. Χ. γενομένην εἰσβολὴν τῶν Γετῶν, ἡ στρατιωτικὴ ἄμυνα τῶν Ἑλληνίδων πόλεων τῆς Μοισιακῆς παραλίας εἶχεν ἀνατεθῇ οὐ μόνον εἰς τὸν διοικητὴν τῆς Μοισίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν τότε ὑποτελῆ βασιλέα τῆς Θρᾴκης.[3]

Ἡ Μοισία ἦτο κατὰ πᾶσαν πιθανότητα διῃρημένη εἰς πολλὰς περιφερείας, ὅπως ἡ ὅμορος Θρᾴκη· διότι ὁ Πλίνιος, ὅστις, καίτοι ἡ ἡ ἐπαρχία Μοισία πρὸ πολλοῦ ὑπῆρχε, παραδόξως οὐδεμίαν αὐτῆς μνείαν ποιεῖται, ἀλλὰ τὴν περιλαμβάνει ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Θρᾴκης, μαρτυρεῖ ὅτι αὕτη ἦτο διῃρημένη εἰς 50 στρατηγίας.[4]

---

1) **Röm. Gesch. V,** σελ. **189.**

2) **Marquardt, 1,302. Mommsen, 5, 14,** σημ.

3) Ἰδὲ Ὀβιδ. Ex Ponto 1, 8, 15 ἐπ. 2, 9, 35. 4, 7, 25. Πρβλ. **Domaszewski, Neue Heidelberger Jahrbb. 1,**σελ. **193.**

4) Τοὐλάχιστον ἂν ὁ ἀριθμὸς L ὀρθῶς διεσώθη ἐν τοῖς χειρογράφοις. Αἱ στρα-

Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τοῦ Πτολεμαίου[1] ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ κυρίως Θρᾴκη διῃρεῖτο εἰς 14 μόνον στρατηγίας, καὶ ἔκ τινος ἐσχάτως εὑρεθείσης ἐπιγραφῆς,[2] ὅτι αὗται εἶχον καί τινας ὑποδιαιρέσεις, ἀπομένουσιν ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ 50 περὶ τὰς 20–25 στρατηγίαι ἢ περιφέρειαι διοικητικαί, ἐν αὐτῇ τῇ Μοισίᾳ κείμεναι. Οὕτως ἐξηγεῖται, ὡς φρονῶ, ἡ ἐπιγραφὴ ἐκείνη τῆς ἐποχῆς τοῦ αὐτοκράτορος Κλαυδίου, ἥτις ἀναφέρει ἐπίτροπόν τινα civitatum Moesiae et Treballiae·[3] οὕτως ὡσαύτως ἐξηγεῖται ἡ regio Ratiarensis, ἡ regio Nicopolitana[4] καὶ ἡ regio Dardanica.[5] Ἐννοεῖται ὅτι ἡ regio Nicopolitana προσετέθη εἰς τὴν Κάτω Μοισίαν ἐπὶ Σεπτ. Σευήρου· πρὸ τούτου ἀπετέλει μέρος τῆς Θρᾴκης, καίπερ πρὸς βορρᾶν τοῦ Αἵμου κειμένη, ἔφερε δέ, ὡς φρονῶ, τὸ ὄνομα Usdicesica.[7] Τῶν λοιπῶν περιφερειῶν τῆς Μοισίας δὲν διεσώθησαν ἡμῖν τὰ ὀνόματα, δὲν εἶναι ὅμως ποσῶς ἀπίθανον ὅτι πολλαὶ ἐξ αὐτῶν ἔφερον τὸ ὄνομα φυλῆς τινος, ὅπως αἱ τῆς Θρᾴκης· τοιαύτας δὲ φυλὰς ἀναφέρει διαφόρους ὁ Πτολεμαῖος, διεσπαρμένας ἀνὰ ἀμφοτέρας τὰς Μοισίας.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 15 ἕως 44 μ. Χ. ὁ διοικητὴς τῆς Μοισίας ἐτέθη ὑπὸ τὴν ἀνωτέραν ἐξουσίαν τοῦ ἀνθυπάτου τῆς Μακεδονίας, ἢ μᾶλλον ἡ διοίκησις τῆς Μοισίας ἀνετέθη εἰς τὸν ἀνθύπατον τοῦτον, διοικοῦντα συγχρόνως καὶ τὴν Ἀχαΐαν.

Τοῦτο δὲ οὐχὶ ἐκ διαλειμμάτων, ὡς ὁ Μάρκβαρτ φρονεῖ,[6] ἀλλὰ

τηγίαι αὗται δὲν ἦσαν στρατιωτικαὶ περιφέρειαι ἀλλὰ διοικητικαὶ ἁπλῶς. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἀρχῆθεν ἦσαν στρατιωτικαί, διότι ἐν μὲν τῇ Μοισίᾳ παρῆν πάντοτε ὁ ἔξωθεν κίνδυνος, ἐν δὲ τῇ Θρᾴκῃ ὁ φόβος ἐπαναστάσεως τῶν ἀρειμανίων Θρᾳκῶν.

1) Γεωγρ. γ'. 10 6.

2) Ὅρα μνημονευθεῖσαν πραγματείαν μου, σελ. 13, ἑπομ.

3) CIL 5, 1838. Περὶ τῆς ὀνομασίας ταύτης ὅρα Domaszewski, Neue Heidelb.Jahrbb.1890, σελ. 195.ἑπ. Πρβλ. Hirschfeld, Sitzungsber.d.Berl. Akad. 1889, σελ. 423, Mommsen, Hermes 22, 554 σημ. 2 καὶ Röm. G. 5, 13, σημ. 1.

4) Gruter, DXXVII, 7.

5) Vita Claud. 19.

7) Ὅρα πραγματείαν μου σελ. 16.

6) Marquardt, αὐτόθι σημ. 7. πρβλ. Zumpt, Comment. Epig. 2,257 ἑπ.

διαρκῶς κατὰ τὰ 29 ἐκεῖνα ἔτη. Διότι μέχρι μὲν τοῦ 35 μ.Χ. διοικητὴς τῶν τριῶν τούτων ἐπαρχιῶν Μακεδονίας, Ἀχαΐας καὶ Μοισίας ἦτο ὁ διάσημος Ποππαῖος Σαβῖνος, ὃν «*ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς διεδέξατο*» (ὡς ὁ Δίων 58, 25 ῥητῶς λέγει) ὁ Π. Μέμμιος Ρήγουλος, μέχρι τοῦ ἔτους 44. Οἱ δὲ ἀναφερόμενοι κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τρεῖς διοικηταὶ Μοισίας (legati Moesiae) δὲν ἦσαν αὐτοτελεῖς, ἀλλὰ μᾶλλον ὑποδιοικηταί, ἀντιπροσωπεύοντες τὸν γενικὸν διοικητὴν τῶν τριῶν ἐπαρχιῶν,[1] ὅστις φαίνεται ὅτι εἶχε τὴν ἕδραν του ἐν Μακεδονίᾳ.

Ἡ ἕνωσις ὅμως αὕτη τῶν τριῶν ἐπαρχιῶν κατελύθη ἐν ἔτει 44, ὁπότε ὁ αὐτοκράτωρ Κλαύδιος ἀπέδωκεν εἰς τὴν Ρωμ. Σύγκλητον τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἀχαΐαν, ἐνῷ ἡ Μοισία, ὡς παραμεθόριος καὶ ἔχουσα ἀνάγκην στρατοῦ πρὸς περιφρούρησιν, παρέμεινεν ὡς αὐτοκρατορικὴ ἐπαρχία, διοικουμένη ὑπὸ *πρεσβευτοῦ Σεβαστοῦ ἀντιστρατήγου* (legatus Augusti pro praetore) ὑπατικοῦ βαθμοῦ.

Ὑπὸ τὸν Δομιτιανὸν ἡ Μοισία ἐδιχάσθη εἰς Ἄνω καὶ Κάτω, ἄγνωστον ὅμως κατὰ ποῖον ἔτος.[2] Ἡ Ἄνω Μοισία ἀναφέρεται τὸ πρῶτον κατὰ τὸ ἔτος 86 μ. Χ. (CIL 3,4013, ἰδὲ κατωτέρω σελ. 28,1), ἡ Κάτω κατὰ τὸ 99 (CIL 3, σελ. 863). Ἡ ἀδιαίρετος ἐπαρχία Μοισία τελευταῖον ἀναφέρεται ἔν τινι ἐπιγραφῇ τοῦ ἔτους 82 μ. Χ.,* τῆς μαρτυρίας ὅμως ταύτης τὸ κῦρος ἐκλείπει, εὐθὺς ὡς παρατηρήσωμεν, ὅτι ἡ αὐτὴ ἐπιγραφὴ ἀναφέρει καὶ τὴν *Γερμανίαν* καταχρηστικῶς ἀντὶ τῆς *Ἄνω Γερμανίας*.[3] Οὕτω δὲ ἐγείρεται ἡ ὑπόνοια ὅτι καὶ ἡ *Μοισία* ἴσως ἦτο ἤδη διῃρημένη εἰς Ἄνω καὶ Κάτω, καταχρηστικῶς δ' ἀναφέρεται ὡς ἑνιαία ἐπαρχία. Μετὰ τὸν διχασμόν, ἑκατέρα τῶν Μοισιῶν παρέμεινεν ἀμετάβλητος, διοικουμένη ὑπὸ *πρεσβευτῶν Σεβαστοῦ ἀντιστρατήγων*,

---

1) Ἰδὲ Domaszewski, Rh. Mus. 1890, σελ. 1 ἑπ.

2) Ὁ Borghesi (3,184) καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Henzen (Annali 1857, 19) ἐφρόνουν ὅτι ἡ διαίρεσις ἐγένετο κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ Δομιτιανοῦ ἢ ὑπὸ τὸν Τραϊανόν. Ὁ Βέκκερ (Jahn's Jahrbb. Suppl. 19, σελ. 357, 358), πλανηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐκφράσεων συγγραφέων ὀψιαιτάτης ἐποχῆς, ὑπέθεσεν, ὅτι ὁ διχασμὸς ἔλαβε χώραν ἐπὶ Τιβερίου.

*) Eph. Epigr. 4, 499.

3) Παρόμοιον λάθος εὑρίσκει τις ἐν ἄλλῃ ἐπιγραφῇ τοῦ ἔτους 74 (CIL 3, σελ. 852) καθὼς καὶ ἐν CIL 8, 13 (πρβλ. CIL 3, σελ. 863) καὶ CIL 5, 531.

ἀνδρῶν πάντοτε ὑπατικοῦ ἀξιώματος.[2] Διότι τὴν γνώμην τοῦ C. Jullian (Revue histor. 19, 337 ἑπ.), ὅτι ὁ Αὐρηλιανὸς διῄρεσε τὰς Μοισίας εἰς πολλὰς μικρὰς ἐπαρχίας, δὲν δύναμαι νὰ θεωρήσω ὡς ἀρκούντως βάσιμον (ὅρα κατωτέρω).

Ὁ διοικητὴς τῆς Κάτω Μοισίας φαίνεται ὅτι ἦτο ὀλίγον ἀνωτέρου βαθμοῦ τοῦ τῆς Ἄνω Μοισίας, ἐπειδὴ τὸ στράτευμα, ὅπερ διῴκει, ἦτο μεῖζον.

Πλείστων ὅσων τοιούτων διοικητῶν ἑκατέρας τῶν Μοισιῶν σῴζονται τὰ ὀνόματα, ὧν τὸν πίνακα ἐφρόντισα νὰ καταρτίσω, ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης παρακατιών. Ἰδίως τῶν διοικητῶν τῆς Κάτω Μοισίας διεσώθη σχεδὸν πλήρης ἡ σειρά, ἀφοῦ ἐπὶ διαστήματι 175 περίπου ἐτῶν εὑρίσκομεν ἑξήκοντα διοικητάς, ἤτοι ἀναλογεῖ εἷς διὰ πᾶσαν τριετίαν, τοῦθ' ὅπερ φαίνεται καὶ εἰς ἄλλας ἐπαρχίας ὅτι ἀπετέλει τὸν μεσον ὅρον μιᾶς διοικήσεως.

Ἐκ τῶν πινάκων τούτων καταφαίνεται ὅτι οὐδεὶς *πρεσβευτὴς ἀντιστράτηγος* ἀναφέρεται ἐκ τῆς μετὰ τὸ ἔτος 250 μ. Χ. ἐποχῆς. Τοῦτο δὲ δὲν εἶναι τυχαῖον γεγονός, ἀλλὰ δεικνύει, ὅτι μετὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἡ Ρωμαϊκὴ διοίκησις ἐν ταῖς Μοισίαις ὑπέστη διαρρύθμισιν. Τὴν φύσιν τῆς διαρρυθμίσεως ταύτης εὐκόλως κατανοοῦμεν, εὑρίσκοντες ὅτι μετὰ τὸ 250 μ.Χ. ἀντὶ τῶν *πρεσβευτῶν* ἀναφαίνονται ἐν ταῖς Μοισίαις ἀφ' ἑνὸς μὲν οἱ duces limitis (ἤτοι οἱ καθαρῶς στρατιωτικοὶ *διοικηταὶ τῆς παραμεθορίου γραμμῆς*), ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ praesides (ἤτοι οἱ καθαρῶς πολιτικοὶ διοικηταί, ὀνομαζόμενοι *πρόεδροι*, ὅπως τὴν σήμερον οἱ νομάρχαι ἐν Γερμανίᾳ). Τοῦτο οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ὁ χωρισμὸς τῆς στρατιωτικῆς ἀπὸ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, ὅστις ἀπετέλει τὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον

---

1) Ὡς γνωστόν, ὁ Αὔγουστος κατὰ τὸ ἔτος 27 π. Χ. διῄρεσε τὰς ἐπαρχίας τοῦ Κράτους εἰς αὐτοκρατορικάς, καὶ εἰς συγκλητικάς, ἤτοι ἀνέλαβεν αὐτὸς τὴν διοίκησιν τῶν μέν, τὰς δὲ παρέδωκεν εἰς τὴν κυριαρχίαν τῆς ἐν Ρώμῃ Συγκλήτου. Εἰς τὰς συγκλητικὰς ἐπαρχίας, οἱ διοικηταὶ ἔφερον τὸν τίτλον τοῦ *ἀνθυπάτου* (proconsul), εἰς τὰς αὐτοκρατορικὰς συνήθως τὸν τοῦ *πρεσβευτοῦ Σεβ. ἀντιστρατήγου* (leg[atus] Aug[usti] pr[o]pr[aetore), ἐνίοτε δὲ τὸν τοῦ ἁπλοῦ *ἐπιτρόπου* (procurator). Οἱ *πρεσβευταὶ* πάλιν ὑποδιῃροῦντο εἰς *ὑπατικοὺς* (viri consulares. ἢ viri clarissimi), ἤτοι χρηματίσαντας ὑπάτους, καὶ εἰς *στρατηγικοὺς* (praetorii) ἤτοι χρηματίσαντας μόνον ὡς praetores, οὔπω δὲ ὡς ὑπάτους.

τοῦ ἀναδιοργανισμοῦ τοῦ κράτους ὑπὸ τὸν Διοκλητιανὸν καὶ τὸν Μέγαν Κωνσταντῖνον.

Καὶ δὲν εἶχε μὲν διαφύγει τοὺς ἱστοριοδίφας ὅτι τὸ μέτρον τοῦτο δὲν ἦτο κυρίως εἰπεῖν καινοτομία τις τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Οὕτως ὁ Μόμμσεν βραχέως ἐξέφερε τὴν γνώμην, ὅτι *περὶ τὰ τέλη* τοῦ Γ'. αἰῶνος τοὺς legatos ἀντικατέστησαν οἱ duces limitis καθ' ὅλας τὰς παραμεθορίους ἐπαρχίας τοῦ Κράτους.[1] Ἄλλοι πάλιν ἐνόμισαν ὅτι ὁ χωρισμὸς οὗτος τῶν ἐξουσιῶν ἀνάγεται εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Αὐρηλιανοῦ (270—275 μ. Χ.).[2] Ὁ Borghesi (Oeuvres 3, σελ. 277. 5, σελ. 397, 405) μεθ' οὗ φαίνεται νὰ συμφωνῇ καὶ ὁ Marquardt (1, σελ. 557), ἀνήγαγε τὸν χωρισμὸν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Σευήρου Ἀλεξάνδρου (222—235 μ. Χ.).

Ὁ Schiller τέλος (Kaisergeschichte 2, σελ. 43, 44. πρβλ. 1, σελ. 769) φρονεῖ ὅτι ὁ χωρισμὸς τῶν δύο ἐξουσιῶν ἤρξατο ἤδη ἐπὶ τῶν πρώτων αὐτοκρατόρων, ἐπεξετάθη ἐπὶ Σεπτιμίου Σευήρου, ἐγενικεύθη ἐπὶ Σευήρου Ἀλεξάνδρου καὶ πιθανὸν ἐγένετο ὀργανικὸς νόμος ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ.

Ὅτι ὅμως πᾶσαι αὗται αἱ γνῶμαι, ἢ ἀόριστοι εἶναι ἢ ἐσφαλμέναι, προτίθεμαι διὰ βραχέων ν' ἀποδείξω.

Καὶ ἐν πρώτοις, δὲν εἶναι ὀρθὸν τὸ λεχθέν, ὅτι ὁ χωρισμὸς τῶν δύο ἐξουσιῶν ἤρξατο ἤδη ἐπὶ τῶν πρώτων αὐτοκρατόρων· τὰ δὲ παραδείγματα, ἅτινα ὁ Schiller προσάγει, τῆς Νουμιδίας καὶ τῆς Ἰταλίας, οὐδὲν ἀποδεικνύουσι.

Διότι ναὶ μὲν ὁ Γάϊος Καῖσαρ κατὰ τὸ ἔτος 37 μ. Χ. διώρισε διοικητὴν τοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀφρικῇ στρατοῦ, χωριστὸν ἀπὸ τοῦ ἀνθυπάτου, οὕτω κατὰ τὸ φαινόμενον χωρίσας τὰς δύο ἐξουσίας. Ἀλλ' ὅτι τοῦτο οὐδὲν εἶχε τὸ κοινὸν μὲ τὸν χωρισμὸν τῶν ἐξου-

1) Ἰδὲ παράρτημα τοῦ συγγράμματος τοῦ A. von Sallet, Die Fürsten von Palmyra, καὶ R. Staatsrecht 2,263.

2) Henzen, Annali 1860, σελ. 39. Arnold, Roman System of provincial administration; Schiller, Kaiser-geschichte, 1,869. Ὁ Kuhn, Verfass. d. röm. Reichs, 2, σελ 207, 208 ἀπέφυγε νὰ ἐκφράσῃ ὁριστικὴν γνώμην. Ὁ Herzog, Verfass. 2, σελ. 569 φαίνεται νὰ παραδέχηται, ὅτι οἱ duces καὶ praesides ἐγκατεστάθησαν ἐπὶ Γαλλιηνοῦ.

σιῶν κατὰ τὸν Γ'. αἰῶνα, καταφαίνεται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ Ἀφρικὴ ἦτο συγκλητικὴ ἐπαρχία, καὶ εἰς τὸν ἀνθύπατον αὐτῆς *ἐξαιρετικῶς ὅλως* εἶχεν ἀνατεθῆ ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου ἡ διοίκησις στρατιωτικῶν σωμάτων.[1] Ἐπομένως ἡ πρᾶξις τοῦ Καλιγούλα, καίπερ ἀπόρροια προσωπικῶν ὅλως ἐλατηρίων, ἦτο ἁπλῆ ἐπαναφορὰ τοῦ νομίμου καθεστῶτος· ἐδημιούργησεν ὅμως καθεστὸς περίπλοκον, ἐγκαθιδρυθέντων δύο αὐτοτελῶν διοικητῶν ἐντὸς μιᾶς ἐπαρχίας, ἤτοι τοῦ ἀνθυπάτου, διοριζομένου ὑπὸ τῆς Συγκλήτου καὶ τοῦ διοικητοῦ τοῦ στρατοῦ, διοριζομένου ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ εἷς ἢ ὁ ἄλλος ἔπρεπε νὰ ὑποκύψῃ· καὶ βεβαίως δὲν ἦτο ζήτημα, ὅτι ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ αὐτοκράτορος θὰ ὑπερίσχυε. Διὸ καὶ βλέπομεν ἐκ τοῦ τίτλου τοῦ ἀντιπροσώπου τούτου ὅτι ταχέως περιεβλήθη τὴν συνήθη ἐξουσίαν τοῦ *πρεσβευτοῦ* (ἤτοι οὐχὶ μόνον ςρατιωτικὴν ἀλλὰ καὶ πολιτικήν)· διότι ἐνῷ ἀρχικῶς ὠνομάζετο ἁπλῶς διοικητὴς λεγεῶνος (legatus Augusti legionis III.) μετ' ὀλίγον ἤρχισε νὰ λέγηται legatus Aug. pro praetore, ἢ καὶ legatus Augusti pro praetore provinciae Africae.[2] Τὸ ἄτοπον ὅμως τοῦτο διήρκεσε μέχρι τοῦ Σεπτ. Σευήρου, ὅστις ἐχώρισε τὴν Νουμιδίαν ἀπὸ τῆς λοιπῆς ἐπαρχίας Ἀφρικῆς καὶ περιώρισε τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ *πρεσβευτοῦ* τούτου εἰς μόνην τὴν Νουμιδίαν, τοῦτ' ἔστιν ἀφωμοίωσεν αὐτὸν καθ' ὅλα πρὸς πάντα ἄλλον διοικητὴν αὐτοκρατορικῆς ἐπαρχίας, ἔχοντα πολιτικὴν ἅμα καὶ στρατιωτικὴν δικαιοδοσίαν. Ποίαν λοιπὸν σχέσιν ἔχουσι ταῦτα μετὰ τοῦ χωρισμοῦ τῶν ἐξουσιῶν κατὰ τὸν Γ'. αἰῶνα; Ἀλλ' οὐδὲ ἡ ἐπὶ Ἀδριανοῦ ἐγκατάστασις τῶν legati iuridici (καθαρῶς δικαστικῶν ἀντιπροσώπων τοῦ αὐτοκράτορος), εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ εἴς τινας ἐπαρχίας, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ ἀρχὴ τοῦ χωρισμοῦ τῶν ἐξουσιῶν. Διότι, καθὼς ὁ Μάρκβαρτ καταδεικνύει, οἱ *δικαιοδόται* οὗτοι ἦσαν ἁπλῶς πάρεδροι ἢ βοηθοὶ τοῦ διοικητοῦ τῆς ἐπαρχίας, (μὴ δυναμένου φυσικῶς νὰ ἐκτελέσῃ αὐτὸς μόνος τὴν πολιτικὴν διαδικασίαν ὁλοκλήρου τῆς ἐπαρχίας) ἢ καὶ μόνον ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ

---

1) Ὡς γνωστόν, αἱ συγκλητικαὶ ἐπαρχίαι ἦσαν *εἰρηνευμέναι* (pacatae), δὲν εἶχον ἐπομένως φρουράς. Μόνη ἐξαίρεσις ἦτο ἡ Ἀφρική, ὅπου ἐστάθμευεν ἀνέκαθεν ἡ λεγεὼν III Augusta, μετά τινων ἐπικουρικῶν σωμάτων.

2) Ἰδὲ καὶ τὰς ἄλλας ὀνομασίας του, παρὰ τῷ Μαρκβάρτ, 1, σελ. 469.

διοικητοῦ δικαιούμενοι νὰ ἐξασκήσωσι τὰ καθήκοντά των. Ἐν δὲ τῇ Ἰταλίᾳ οἱ iuridici per Picenum et Apulum κτλ. ἦσαν μὲν τακτικοὶ ἀνώτεροι δικασταί, ἀλλ' ἐπειδὴ ὑπὸ στρατιωτικὴν ἔποψιν ἡ Ἰταλία ἦτο καθ' ὅλα διάφορος τῶν ἐπαρχιῶν, ἄρα οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει τὸ μέτρον τοῦτο μετὰ τοῦ χωρισμοῦ τῶν ἐξουσιῶν κατὰ τὸν Γ'. αἰῶνα.

Ὅθεν ὁ χωρισμὸς οὗτος εἶναι φανερὰ ἀλλαγὴ ὀργανισμοῦ, μὴ ἀναγομένη εἰς οἱασδήποτε ἀρχὰς ἐκ προηγουμένης ἐποχῆς. Ἀπομένει τὸ ζήτημα, πότε ἐγένετο ἡ καινοτομία αὕτη. Καὶ τοῦτο, ὡς φρονῶ, λύεται ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν πινάκων τῶν διοικητῶν ἑκατέρας τῶν Μοισιῶν.

Ἐκ τοῦ κατωτέρω ἐπισυναπτομένου πίνακος τῶν *πρεσβευτῶν* καταφαίνεται ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος Δεκίου, οὐδενὸς τοιούτου διοικητοῦ τὸ ὄνομα σώζεται. Ἀφ' ἑτέρου ἐν ἐπιγραφῇ τινι τοῦ ἔτους 272 μ. Χ. ἀναφέρεταί τις praeses provinciae Moesiae inferioris (CIL 3, 7586). Τῆς αὐτῆς περίπου ἐποχῆς (ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ ῥυθμοῦ τῶν ἐπιγραφῶν) εἶναι καί τις praeses τῆς Ἄνω Μοισίας, ἀναφερόμενος εἰς δύο τῆς Ἰταλίας ἐπιγραφάς, ὃν ἐσφαλμένως ὁ Borghesi (5, σελ. 396) ἐξέλαβεν ὡς ἀνήκοντα εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ αὐτοκρ. Σευήρου Ἀλεξάνδρου.[1]

Ἐπίσης καὶ τῆς ὁμόρου ἐπαρχίας Δακίας τελευταῖος *πρεσβευτὴς* ἀναφέρεται ὁ D. Simonius Proculus Iulianus, ὅστις ὑπὸ τὸν Μαξιμῖνον (218 μ. Χ.), διῴκησε τὴν Θρᾴκην, εἶτα ἐπιστρέψας εἰς Ῥώμην, ἐχρημάτισεν ὕπατος, ἐκεῖθεν δὲ μετὰ τὴν συνήθη προθεσμίαν ἐστάλη ὡς διοικητὴς εἰς τὴν Συρίαν, εἶτα δὲ εἰς τὴν Δακίαν.[2] Ὁπωσδήποτε διῴκησεν ἑκατέραν τῶν ἐπαρχιῶν τούτων πρὸ τοῦ ἔτους 254 μ. Χ. ὁπότε διωρίσθη διοικητὴς τῆς Ῥώμης (praefectus urbi). Ἄλλως τε ἐν Δακίᾳ ἔπαυσαν οἱ Ῥωμαῖοι νὰ κόπτωσι νομίσματα ἀπὸ τοῦ ἔτους 256·[3] ὁ Γαλλιηνὸς ἐγκατέλιπε σχεδὸν τὴν ἐπαρχίαν, μόνον δὲ ὠχυρωμένα τινα μέρη

1) CIL 9, 1571, 1572. Πρβλ. Mommsen, Memorie dell'inst. 2, σελ. 23 καὶ κατωτέρω ἡμετέραν σελ.

2) Ἢ καὶ πρῶτον εἰς Δακίαν, εἶτα εἰς Συρίαν· τοῦτο εἶναι ἄγνωστον.

3) Mommsen, CIL 3 σελ. 161.

ἐκρατήθησαν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων,[1] μέχρις ὅτου ὁ Αὐρηλιανὸς ἀπέσυρε τὰ Ῥωμ. στρατεύματα ὁλοτελῶς ἐκ τῆς Δακίας καὶ μετῴκισε πάντας τοὺς κατοίκους αὐτῆς εἰς τὰ ἔνθεν τοῦ Ἴστρου μέρη. Βλέπομεν λοιπὸν ὅτι περὶ τὸ ἔτος 250—255 μ. Χ. ἡ μέχρι τοῦδε ἰσχύουσα διοίκησις τῆς Δακίας μονονοὺ κατηργήθη, ἀρθέντος τοῦ *πρεσβευτοῦ* καὶ ὑπαχθείσης τῆς χώρας εἰς καθαρῶς στρατιωτικὴν διοίκησιν, τοῦθ' ὅπερ πληρέστατα συνᾴδει μὲ τὴν σύγχρονον διαρρύθμισιν τῆς διοικήσεως ἐν ταῖς Μοισίαις.

Διότι αἱ ὁσημέραι συχνότεραι καὶ δριμύτεραι γινόμεναι ἐπιδρομαὶ τῶν ἔξω βαρβάρων καθίστων τοὺς ὑπάρχοντας θεσμοὺς ὅλως ἀνεπαρκεῖς πρὸς περιφρούρησιν τοῦ ἐδάφους τοῦ Κράτους, καὶ ἐπέβαλλον τὴν ἀνάγκην συγκεντρώσεως τῶν κατ' ἐκεῖνα τὰ μέρη εὑρισκομένων στρατιωτικῶν δυνάμεων.[2]

Οὕτω δὲ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς Φιλίππου τοῦ Ἄραβος (249 μ. Χ.), συχνάκις εὑρίσκομεν τὰ στρατεύματα δύο ἢ καὶ πλειόνων ἐπαρχιῶν συνηνωμένα ὑπὸ τὰς διαταγὰς ἑνὸς στρατάρχου, τοῦθ' ὅπερ πρὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης σπανιώτατα καὶ ὅλως ἐκτάκτως ἐγίνετο, ἀπεφεύγετο δὲ μάλιστα ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων, ἅτε προσδίδον ἐπικίνδυνον ἰσχὺν εἰς φιλοδόξους στρατάρχας. Οὕτω λοιπὸν ὁ Φίλιππος «Σεβηριανῷ τῷ κηδεστῇ τὰς ἐν Μυσίᾳ (δηλ. Μοισίᾳ) καὶ Μακεδονίᾳ δυνάμεις ἐπίστευσε» (Ζωσιμ. α', 19). Ὀλίγον μετὰ ταῦτα ὁ αὐτὸς αὐτοκράτωρ «τῇ θετταλικῇ χρώμενος πειθανάγκῃ» κατέπεισε τὸν μέλλοντα ἀντίπαλόν του Δέκιον «τῶν ἐν Μυσίᾳ (=Μοισίᾳ) καὶ Παιονίᾳ (=Παννονίᾳ) ταγμάτων τὴν ἀρ-

1) Marquardt, 1, σελ. 312.

2) Ὁ Schiller, Kaisergeschichte 2. σελ. 44, ἐσφαλμένως αἰτιολογεῖ τὸ μέτρον τοῦ χωρισμοῦ τῶν ἐξουσιῶν, μὲ τὸ ὅτι οἱ αὐτοκράτορες δὲν εἶχον πλέον ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς *πρεσβευτάς*, ἐπειδὴ εἶχον ἐπανειλημμένως τινὲς ἐξ αὐτῶν ἀναδειχθῆ ὡς μνηστῆρες τοῦ θρόνου. Ἀπεναντίας ὁ χωρισμὸς οὗτος συνεπέφερε μᾶλλον τὴν *συγκέντρωσιν* τῶν στρατευμάτων διαφόρων ἐπαρχιῶν ὑπὸ ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν διοικητὴν (dux)· ὥστε ἡ αἰτιολογία αὕτη στερεῖται ὑποστάσεως. Τὸ μέτρον τοῦτο ἐπεβλήθη ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τῆς ἔξωθεν προερχομένης ἀνάγκης καὶ ἀπετέλει κατ' ἀρχὰς συγκέντρωσιν, οὐχὶ ἀποκέντρωσιν· ἡ ἀποκέντρωσις ἐπῆλθεν ὕστερον ἐπὶ Διοκλητιανοῦ, διὰ τῆς κατατμήσεως τῶν μεγάλων παραμεθορίων στρατιωτικῶν περιφερειῶν. Ὅρα κατωτέρω.

χὴν ἀναδέξασθαι», ἅτινα εἶχον ἀποστατήσει καὶ προσκολληθῆ εἰς τὸν ἀντάρτην Μαρῖνον (Ζώσιμ. α', 20).

Ἐν ἔτει 258 ὁ Ulpius Crinitus ἀναφέρεται ρητῶς ὡς dux limitis Illyriciani et Thracici (Scr. Hist. Aug Aurelian. 13). Ὁ αὐτοκράτωρ Μ. Αὐρ. Κλαύδιος πρὶν ἢ διαδεχθῇ τὸν Γαλλιηνὸν (268 μ.Χ.) διωρίσθη dux totius Illyrici καὶ εἶχεν ὑπὸ τὰς διαταγάς του Thracios, Moesos, Dalmatas, Pannonios, Dacos exercitus (Vita Claud. 15). Καὶ ὁ Αὐρηλιανός, ὡς ἰδιώτης ἔτι, ἐχρημάτισε «διοικητὴς ὅλων τῶν Θρᾳκικῶν καὶ Ἰλλυρικῶν στρατευμάτων καὶ ὁλοκλήρου τῆς κατ' ἐκεῖνα τὰ μέρη παραμεθορίου γραμμῆς» (praepositus est toti limiti, Vita Aurelian. 17).

Καὶ δύναται μὲν νὰ ἐγερθῇ ἡ ὑπόνοια, ὅτι ἴσως οἱ συγγραφεῖς, παρ' οἷς ταῦτα ἀναφέρονται, ἀνήκοντες εἰς μεταγενεστέραν ἐποχήν, καθ' ἣν εἶχον πλέον τακτοποιηθῆ τὰ ἀξιώματα ταῦτα, περιέπεσον εἰς ἀναχρονισμούς, μεταχειρισθέντες ἐνταῦθα ὀνομασίας καὶ τίτλους τῆς ἑαυτῶν ἐποχῆς. Καὶ οὐδὲ ἐπιμένω ὅτι οἱ πρῶτοι ἐκεῖνοι στρατιωτικοὶ διοικηταὶ ἔφερον ἐξ ἀνάγκης τὸν τίτλον dux limitis. Ὁ τίτλος εἶναι ἐπουσιώδης, ἂν καὶ οὐδεμία ἔνδειξις ὑπάρχει ὅτι ἔφερον ἄλλον τίτλον. Τὸ οὐσιῶδες ὅμως τοῦ ζητήματος εἶναι ὅτι, ὁπωσδήποτε καὶ ἂν ἐτιτλοφοροῦντο, οἱ στρατιωτικοὶ διοικηταί, ἐντελῶς χωριστοὶ τῶν πολιτικῶν praesides, εἶχον ἤδη ἐγκαθιδρυθῆ ἐν ταῖς δύο Μοισίαις, συγχωνευομένης μετὰ τούτων καὶ τῆς Δακίας, ἀπὸ τοῦ ἔτους 250 περίπου.

Ἴδωμεν ἤδη ἂν ἡ διαρρύθμισις αὕτη τῆς διοικήσεως περιωρίσθη τότε εἰς τὰς μνημονευθείσας ἐπαρχίας ἢ ἐὰν καὶ εἰς ἄλλα μέρη τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους ἔλαβε χώραν, καὶ πότε.

Ὁ βιογράφος τοῦ αὐτοκράτορος Αὐρηλιανοῦ (Vopiscus, Vita Aurel. 13), περιγράφων τὸ συμβούλιον, ὅπερ συνεκάλεσεν εἰς τὸ Βυζάντιον ὁ Βαλεριανὸς ἐν ἔτει 258 μ. Χ. ἀπαριθμεῖ ὀνομαστὶ τοὺς διαφόρους στρατάρχας καὶ ἀνωτάτους ὑπαλλήλους τοῦ κράτους, οἵτινες παρευρέθησαν. Μεταξὺ τούτων ἦσαν ὁ Avulnius Saturninus, Scythici limitis dux, Iulius Trypho orientalis limitis dux, Ulpius Crinitus dux Illyriciani et Thracici limitis, Fulvius Boius dux Retici limitis. Πάλιν ἠδύνατό

τις νὰ ἀντιτάξῃ τὸ ἐπιχείρημα, ὅτι οἱ τίτλοι οὗτοι εἶναι ἀναχρονισμοί, εἰς οὓς ὑπέπεσεν ὁ Οὐοπῖσκος, συγγράφων κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου.

Κατὰ τῆς ὑπονοίας ὅμως ταύτης δύο ἰσχυροὶ λόγοι ὑπάρχουσι. Πρῶτον, οἱ ἀξιωματικοὶ ἐκεῖνοι ἀναφέρονται *ὀνομαστί*, ὁμοῦ μὲ τὸν praefectum praetorio Βαίβιον Μάκρωνα. καὶ τὸν ὕπατον Μέμμιον Τοῦσκον, τοῦθ' ὅπερ σημαίνει, ὅτι ὁ Οὐοπῖσκος τοὺς εὗρεν ἀναγεγραμμένους ὀνομαστὶ εἰς τὰς πηγάς, ἐξ ὧν ἠρύσθη τὰ κεφάλαια ἐκεῖνα, οὕτω δὲ καθίσταται ἀπίθανον ὅτι τοὺς τίτλους αὐτῶν συνεπλήρωσεν ἐξ ἰδίων.

Δεύτερον, αἱ ἀναφερόμεναι στρατιωτικαὶ περιφέρειαι εἶναι ἐντελῶς διάφοροι τῶν μεταγενεστέρων, ἃς ἔχομεν λόγον νὰ θεωρῶμεν ὡς ἔργον τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Ἐν τῷ πίνακι τῶν ἀρχῶν τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους, τῷ σωζομένῳ ὑπὸ τὸν τίτλον Notitia dignitatum imperii occidentis καὶ orientis, συγγραφέντι δὲ περὶ τὰ τέλη τοῦ Δ'. αἰῶνος,[1] ἀναγράφονται οἱ ἑξῆς στρατιωτικοὶ ἄρχοντες τῶν παραμεθορίων ἐπαρχιῶν:

Κατὰ μὲν τὴν Ἑσπερίαν, Not. dign. occ. 1. 21: duces duodecim:

1) Limitis Mauritaniae Caesariensis.
   Οὗτος ἦτο συγχρόνως καὶ praeses τῆς ἐπαρχίας (αὐτόθι κεφ. 39) ὥστε ἥνου ἐν ἑαυτῷ ἑκατέραν τῶν ἐξουσιῶν· εἶχε δὲ ὑφ' αὐτὸν ὀκτὼ praepositos limitis.
2) Limitis Tripolitani.
   Εἶχεν ὑφ' ἑαυτὸν δώδεκα praepositos limitis. (Αὐτόθι. κεφ. 30).
3) Pannoniae primae et Norici Ripensis.
   Ἑκατέρα τῶν ἐπαρχιῶν τούτων εἶχεν ἴδιον praesidem, ἦσαν ὅμως ἡνωμέναι στρατιωτικῶς.
4) Pannoniae Secundae.
5) Valeriae Ripensis (παρ' ὃν ὁ praeses Valeriae).

---

1) Ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Böcking (1839—1853) καὶ τοῦ Seeck (1876). Πρβλ. Mommsen, Herm. 19, 233; Seeck, Herm. 9, 2117; Steffenhagen, Herm. 19, 458; Jullian, Mél. d'arch. 1, 284. 3, 80.

6) Raetiae Primae et Secundae (παρ' ὃν οἱ praeses Raetiae Primae καὶ praeses Raet. Secundae).
7) Sequanicae(παρ'ὃν ὁ praes. Maximae Sequanorum.)
8) Tractus Armoricani ac Nervicani.
9) Belgicae Secundae (παρ' ὃν ὁ consularis Belgicae Sec.)
10) Germaniae Primae (παρ' ὃν ὁ consularis Germ. Primae.)
11) Brittaniae (παρ' ὃν per Brittanias praesides tres.)
12) Mogontiacensis.

Πρὸς τούτοις δύο ἀνώτεροι στρατιωτικοὶ ἀρχηγοί:

13) Comes Africae, ἔχων ὑφ' ἑαυτὸν 16 praepositos limitis.
14) Comes litoris Saxonici per Brittaniam.
15) Comes Tingitanae (ὑφ' ὃν στρατεύματα limitanei.)

Ἐκτὸς τούτων ἀναφέρεται ἐν τῷ Θεοδοσιανῷ Κώδηκι (9,27,3 τοῦ ἔτους 382) καί τις dux et praeses Sardiniae.

Κατὰ δὲ τὴν Ἀνατολὴν (Notit. dign. or 1. ἐπ.):

α) Comes Orientis· ὑπὸ τοῦτον ἓξ duces, ἤτοι,
1. Phoenices.
2. Euphratensis et Syriae.
3. Palaestinae.
4. Osrhoenae.
5. Mesopotamiae.[1]
6. Arabiae.

β) Comes [rei militaris] Aegypti[2] ὑφ' ὃν οἱ
7. Dux Libyarum.[3]
8. Dux Thebaidos.

γ) Comes [rei militaris] Isauriae.

δ) Πέντε ἄλλοι duces, ἤτοι οἱ
9. Dux Armeniae.

---

1) Πρβλ. Cod. Theod. 7,22,6: dux Mesopotamiae τοῦ ἔτους 349 μ. Χ.
2) Dux Aegypti—Codex Theodos. 11, 30, 43, τοῦ ἔτους 384 μ. Χ.
3) Πρβλ. Codex Theodos. 8, 2, 16: Duci Libyae τοῦ ἔτους 417 μ. Χ,

10. » Moesiae Secundae.[1]
11. » Scythiae.
12. » Daciae Ripensis.[2]
13. » Moesiae Primae.

Ἐκ τούτων, ὁ δοὺξ τῆς Ἀραβίας ἦτο συνάμα praeses αὐτῆς· ἐπίσης δὲ ὁ κόμης τῆς Ἰσαυρίας ἔφερε τὸν ἐπίσημον τίτλον Comes et praeses per Isauriam. Ἡ πολιτικὴ ἐξουσία ἀντεπροσωπεύετο ἐν μὲν Φοινίκῃ, Συρίᾳ καὶ Παλαιστίνῃ ὑπὸ *ὑπατικῶν* (consulares), ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς ἐπαρχίαις ὑπὸ *προέδρων* (praesides), ἐν τῇ Λιβύῃ μάλιστα καὶ ἐν Ἀρμενίᾳ ὑπῆρχον ἀνὰ δύο praesides. Ἐπίσης καὶ ἐν Παλαιστίνῃ ὑπὸ τὸν consularis ἦσαν δύο praesides, ἐν δὲ Φοινίκῃ εἷς.[3]

Ἀντιπαραβάλλοντες λοιπὸν τὸν ἀνωτέρω πίνακα πρὸς τὸν κατάλογον τῶν παραμεθορίων στρατιωτικῶν περιφερειῶν τοῦ Γ'. αἰῶνος, εὑρίσκομεν ταύτας ἐντελῶς διαφόρους ἐκείνων, ἐξαιρέσει μόνον τοῦ limes Scythicus. Καὶ δὴ ἀπαντῶσιν, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, οἱ ἑξῆς:

1) Dux limitis Orientis,[4] κατὰ τὸ φαινόμενον ἔχων ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του, οὐ μόνον ὅσους καὶ ὁ μεταγενέστερος comes Orientis, ἀλλὰ καὶ τὸν dux Armeniae.

2) Dux limitis Scythici, ὅμοιος πρὸς τὸν ἔπειτα dux Scythiae, ἢ dux limitis provinciae Scythiae (CIL 3, 764 τῆς ἐποχῆς τοῦ Διοκλητιανοῦ).

---

1) Ἡ περιφέρεια αὕτη ἀναμφιβόλως συνταυτίζεται μετὰ τοῦ limes Mysiacus, τοῦ ἀναφερομένου ἔν τινι διατάγματι τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου (Cod. Theod. 7, 17, 1.).

2) Αὕτη εἶναι ἡ ἐντεῦθεν τοῦ Ἴστρου νέα Δακία, ἡ ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Αὐρηλιανοῦ περὶ τὸ 273. Ὅρα Μάρκβαρτ, 1, σελ. 312.

3) Ἐν γένει, οἱ duces ἔφερον κατ' ἀρχὰς τὸν βαθμὸν τοῦ v(ir) p(erfectissimus), ὅπως καὶ οἱ praesides (ὅρα Dessau, Sylloge I, ἀριθ. 724). Μέχρι ὅμως τοῦ καταρτισμοῦ τῆς Notitia dignitatum, οἱ μὲν duces προὐβιβάσθησαν εἰς τὸν βαθμὸν τῶν viri spectabiles (Cod. Theod. 7, 4, 30), οἱ δὲ praesides ἀπέμειναν perfectissimi, ἐξαιρέσει μόνου τοῦ [illegible]eses Thebaidos, ὅστις ὠνομάζετο vir clarissimus, ἤτοι ἀνὴρ συγκλητικο[illegible]μοῦ.

4) Παράβαλε καὶ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ αὐτοκράτ[illegible] του (275 μ. Χ) πρὸς τὸν Προβον: Nos tibi decreto totius orientis [illegible] salarium quinquiplex fecimus (Vita Prob. 7, 4.)

3) Dux limitis Illyriciani et Thracici (Vita Aurelian. 13.).

4) Dux limitis Raetici ἢ Transrhenani.[1]

5) Dux limitis Africani (Trig. Tyr. 29, 1.).

Περὶ τῶν μεθορίων τῆς Βρεττανίας καὶ Αἰγύπτου οὐδεμίαν ἔχομεν πληροφορίαν.

Ὅθεν καταφαίνεται ὅτι αἱ περὶ τούτων μαρτυρίαι τῶν συγγραφέων τῆς Αὐγουστείου Ἱστορίας δὲν ἀποτελοῦσιν ἀναχρονισμούς, ἀφοῦ αἱ παραμεθόριοι περιφέρειαι τῆς ἐποχῆς των ἦσαν ἐντελῶς διάφοροι.

Ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι ἐνδείξεις, καθιστῶσαι τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἔτι βεβαιότερον. Ἐν πρώτοις, ἐξετάζοντες τὴν Ρωμαϊκὴν διοίκησιν ἐν Συρίᾳ, Καππαδοκίᾳ, Πόντῳ, Γαλατίᾳ, Ἄνω καὶ Κάτω Παννονίᾳ, εὑρίσκομεν ὅτι οὐδαμοῦ σῴζεται τὸ ὄνομά τινος *πρεσβευτοῦ ἀντιστρατήγου* μετὰ τὰ μέσα τοῦ Γ'. αἰῶνος, ἐξαιρέσει ἑνὸς καὶ μόνου ἐν τῇ Κάτω Παννονίᾳ ἐν ἔτει 282, ἐπὶ Κάρου καὶ Καρίνου.[2] Ἕτερος τοιοῦτος ἀπαντᾷ ἐν Νωρικῷ, οὗτινος ἡ ἀκριβὴς χρονολογία εἶναι μὲν ἄγνωστος, πάντως ὅμως εἶναι ἀρχαιοτέρα τοῦ ἔτους 260 μ. Χ.[3] Ἀφ' ἑτέρου ἐν Δαλματίᾳ εὑρίσκομεν δύο praesides prov(inciae) Dalm(atiae) ἐν ἐπιγραφῇ τινι τοῦ ἔτους 280—284.[4] Ἡ Νουμιδία διῳκήθη ὑπὸ *πρεσβευτῶν ἀντιστρατήγων*, ὡς μετὰ βεβαιότητος δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν, μέχρι τοῦ ἔτους 259 ἢ 260· ἀπὸ τοῦ ἔτους ὅμως 283 ἀναφαίνονται ἐκεῖ

1) Limes Raeticus, Vita Aurelian. 13. Vita Bonosi 14, 2. Transrhenanus, Trig. Tyr. 3, 9: Transrenani limitis ducem et Galliae praesidem Postumum fecimus. Πρβλ. Vita Tacit. 3, 4. Δὲν βλέπω διατὶ αἱ ὀνομασίαι αὗται νὰ μὴ ἀναφέρωνται εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν περιφέρειαν, ἀφοῦ ἄλλως τε ὁ διοικητὴς τῆς γραμμῆς τοῦ Ρήνου, τόσῳ σπουδαίου τμήματος τῶν μεθορίων, βεβαίως δὲν θὰ ἔλειπεν ἐκ τοῦ συμβουλίου τοῦ αὐτοκρ. Βαλεριανοῦ. Ὁ limes οὗτος ἀναμφιβόλως ἀπετελεῖτο ὑπὸ τοῦ μεγάλου ὀχυρώματος, κτισθέντος ἐπὶ Ἀδριανοῦ, οὗτινος τὰ ἴχνη καὶ σήμερον σῴζονται ἐν Γερμανίᾳ (ἰδὲ Μάρκβαρτ 1, σελ. 277.).

2) CIL 3, 3418. CIL 2, 4012, 4103. Πρβλ. Liebenam, Die Legaten, σελ. 233, 341.

3) CIL 8, 2615=Wilmanns 69 καὶ 1636. Πρβλ. Liebenam, σελ. 301.

4) CIL 3, 1805 καὶ 9860.

διοικηταὶ φέροντες τὸν τίτλον v(ir) p(erfectissimus) praeses prov. Numidiae.[1] Ἐπομένως οὐδένα λόγον ἔχομεν νὰ ἀμφισβητήσωμεν τὴν μαρτυρίαν τοῦ Τρεβ. Πολλίωνος (Trig. Tyr. 29, 1.), ἀναφέροντος ὀνομαστὶ ἕνα ducem limitis Africani περὶ τὸ ἔτος 266.

Δεύτερον, ἐξ ἄλλων πηγῶν δύναται, ὡς φρονῶ, νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι ὁ Οὐοπῖσκος ποιεῖται λόγον, ὡς ἀνωτέρω, περὶ στρατηγοῦ τῆς Ἰλλυρικῆς καὶ Θρᾳκικῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς. Ὁ Ζώσιμος (α'. 20) διηγεῖται ὅτι ὁ Δέκιος ἠναγκάσθη νὰ ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν «*τῶν ἐν Μυσίᾳ καὶ Παιονίᾳ ταγμάτων*,» τοῦτ' ἔστι τῶν λεγεώνων τῆς Μοισίας καὶ Παννονίας. Κατὰ τὸν Τρεβ. Πολλίωνα (Trig. Tyr. 9), ὁ ἀντάρτης Ἰγγένουος, διοικητὴς *τῶν Παννονιῶν* ἐν ἔτει 258, ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ ὑπὸ τῶν Μοισιακῶν λεγεώνων, τῇ συναινέσει καὶ *τῶν λοιπῶν* λεγεώνων τῆς Παννονίας (ceteris Pannoniarum volentibus). Φρονῶ δὲ ὅτι ἡ φρᾶσις αὕτη ἀποδεικνύει ὅτι αἱ λεγεῶνες τῆς Μοισίας καὶ τῶν δύο Παννονιῶν ἦσαν ὑφ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν διοικητήν. Ὁμοίως καὶ ὁ Ρηγιλιανός, ὅστις κατὰ τὸ 264 ἦτο dux Illyrici,[2] ἀνηγορεύθη ὑπὸ τῶν *Μοισῶν*, τῶν τέκνων ἐκείνων, οἵτινες εἶχον συναποστατήσει πρότερον μετὰ τοῦ Ἰγγενούου. Ὅτι δὲ ἡ Ἄνω Μοισία ἦτο ἐντὸς τῆς δικαιοδοσίας του καταφαίνεται ἐκ τοῦ ἐπαίνου, ὃν ὁ Κλαύδιος τῷ ἀπονέμει διὰ τὰ ἀνδραγαθήματα αὐτοῦ κατὰ τῶν βαρβάρων παρὰ τὰ Σκόπεια (Scupi). Ἄρα ὁ limes Illyricianus et Thracicus περιελάμβανεν οὐ μόνον τὸ Ἰλλυρικόν, ἤτοι ἀμφοτέρας τὰς Παννονίας καὶ τὴν Δαλματίαν,[3] ἀλλὰ καὶ τὴν Ἄνω Μοισίαν, οὐχὶ ὅμως καὶ τὴν Κάτω Μοισίαν, ἥτις ἀπετέλει τὸν limes Scythicus. Τὸ ἐπίθετον Thracicus οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὴν Ρωμ. ἐπαρχίαν Θρᾴκης, ἀλλ' εἶναι λείψανον ἀρχαιοτέρων χρό-

---

1) CIL 8, 2529, 2530, 2615, 4578, 7002. Marquardt, 1, 470 καὶ 557.

2) Trig. Tyr. 10, 1: in Illyrico ducatum gerens; 10, 9: extat epistola divi Claudi... qua Regiliano, Illyrici duci, etc.

3) Ὅτι ἡ Δαλματία συμπεριελαμβάνετο, προϋποτίθεται, ὡς φρονῶ, ἔν τινι χωρίῳ τῆς βιογραφίας τοῦ Μακριανοῦ (Trig. Tyr. 12, παραγ. 17)· εἶναι δὲ ἄλλως τε λογικὴ ἡ ὑπόθεσις αὕτη, ἀφοῦ ἐν Δαλματίᾳ ἐστάθμευεν ἀνέκαθεν ἱκανὴ στρατιωτικὴ δύναμις.

νων, ὁπότε Θρᾷκες ἐκαλοῦντο ἅπαντες οἱ κάτοικοι τῶν ἔνθεν τοῦ Ἴστρου χωρῶν, τῶν μετέπειτα κατατμηθεισῶν εἰς Θρᾴκην, Ἄνω καὶ Κάτω Μοισίαν. Διὸ καὶ ἡ Ῥωμ. τελωνειακὴ περιφέρεια τοῦ Δουνάβεως ἀπὸ Νωρικοῦ μέχρις Εὐξείνου Πόντου ἐκαλεῖτο μέχρι τῶν ἡμερῶν τοῦ Μ. Αὐρηλίου portorium publicum Illyrici et ripae Thraciae.[1] Κατὰ πᾶσαν λοιπὸν πιθανότητα, ὁ limes Illyr. et Thracicus περιελάμβανε Νωρικόν, Ἄνω καὶ Κάτω Παννονίαν, Δαλματίαν καὶ Ἄνω Μοισίαν.[2]

Ἡ ὑπόθεσις τέλος τοῦ Schiller (Kaisergesch. 1, σελ. 826 καὶ 837 σημ. 9), ἣν ἀσπάζεται καὶ ὁ Herzog (II, σελ. 569), ὅτι ὁ Ὀδαίναθος, διορισθεὶς παρὰ τοῦ Γαλλιηνοῦ «*πάσης ἀνατολῆς στρατηγὸς*» (Ζωναρ. ιϐʹ. 23 καὶ 24), οὐδὲν ἄλλο ἀξίωμα εἶχεν ἢ τὸ τοῦ dux limitis Orientis, εἶναι μὲν πιθανή, ἕνεκεν ὅμως τῆς ἐξαιρετικῆς ὅλως προσωπικότητος τοῦ Ὀδαινάθου δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ τὸ ἀξίωμά του ὡς ἐντελῶς παράλληλον πρὸς τὰ συνήθη.

Ἀνακεφαλαιοῦντες λοιπὸν τὰ ἀνωτέρω καταλήγομεν εἰς τὸ ἑξῆς σπουδαῖον πόρισμα: Ὅτι ὁ χωρισμὸς τῆς στρατιωτικῆς ἀπὸ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ὑπηγορεύθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τῆς ἀμηχανίας τοῦ Κράτους καὶ τῆς ἀνεπαρκείας τῶν ἰσχυόντων θεσμῶν ἀπέναντι τῶν ἀεννάων ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων παρὰ τὸν Κάτω Δούναβιν. Ἐκεῖ πρῶτον ἐγκατεστάθησαν οἱ duces limitis Scythici (εἴτε ὅπως ἄλλως θέλει τις νὰ τοὺς τιτλοφορήσῃ) περὶ τὸ ἔτος 249 ἢ 250 μ. Χ., ἐκλιπόντων συγχρόνως καὶ τῶν διοικητῶν τῆς Δακίας, ἥτις φαίνεται ὅτι περὶ τὸ 256 συνεχωνεύθη διοικητικῶς μεθ' ἑκατέρας τῶν Μοισιῶν. Μετ' ὀλίγον, πάντως ὅμως πρὸ τοῦ 258, ἐγκαθιδρύθη ἐν Πόντῳ, Γαλατίᾳ, Καππαδοκίᾳ καὶ Συρίᾳ ὁ dux limitis Orientis, παρὰ δὲ τὸν Ῥῆνον ὁ dux limitis Raetici. Τελευταῖον, καὶ δὴ περὶ τὸ ἔτος 260—265 εἰσήχθη ὁ χωρι-

---

1) Ὅρα Domaszewski, Arch. Epigr. Mitth. 13, σελ. 129 ἑπ. καὶ CIL 3,751, 752, 1568 καὶ 6675.

2) Ἀπέναντι τοιούτων σαφῶν ἐνδείξεων, φρονῶ ὅτι ὁ ἀπομεμονωμένος ἐκεῖνος *πρεσβευτὴς* ἐν Ἄνω Παννονίᾳ τοῦ ἔτους 282 πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς παροδικὴ ἐπαναφορὰ τῶν παλαιῶν τίτλων, ἴσως ἐπὶ Κάρου μόνον.

σμὸς τῶν ἐξουσιῶν] καὶ εἰς τὰ Λιβυκὰ μεθόρια τοῦ Κράτους, διορισθέντος τοῦ dux limitis Libyci.

Αἱ περιφέρειαι αὗται κατετμήθησαν ἔπειτα εἰς πολλὰς μικρὰς περιφερείας, οἵας ἀπαριθμεῖ αὐτὰς ἡ Notitia dignitatum.

Οὕτω διαφωτίζεται, ὡς φρονῶ, τὸ ζήτημα τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ θεσμοῦ τούτου, ὃν παρέλαβον ἑτοῖμον καὶ ἐν πλήρει ἐνεργείᾳ οἱ δύο μεγάλοι ἀναδιοργανωταὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους—ὁ Διοκλητιανὸς καὶ ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος.

Ἕπονται οἱ πίνακες τῶν διοικητῶν τῆς Μοισίας, ἐφ' ὧν στηρίζονται ἐν μέρει αἱ ἀνωτέρω παρατηρήσεις μου. Ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης, οἱ πίνακες οὗτοι εἶναι ἀρκούντως πλήρεις, ἰδίως ὁ τῆς Κάτω Μοισίας, ἐν ᾧ δεόντως ἐκπροσωπεύεται ἡ βασιλεία ἑκάστου αὐτοκράτορος πλὴν τῆς τοῦ Καρακάλλα.

Ἀλλ' ἐκ τῶν ἀγνώστου ἐποχῆς ἀναγραφομένων διοικητῶν τινὲς βεβαίως, ἐὰν μὴ πάντες, ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ. Τρεῖς ἐξ αὐτῶν (τοὺς ὑπ' ἀριθ. 33, 34, καὶ 36) κατέταξα εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἀγνώστου ἢ ἀβεβαίας ἐποχῆς, ἐπειδὴ ἀναφέρονται ἐπὶ τῶν νομισμάτων οὐ μόνον τοῦ Σεπτ. Σευήρου, ἀλλὰ καὶ τοῦ Καρακάλλα, ἔπρεπε δὲ ὡς ἐκ τούτου νὰ θεωρηθῶσιν ὡς κυβερνήσαντες τὴν Κάτω Μοισίαν ἐπὶ ἀμφοτέρων τῶν αὐτοκρατ. τούτων.

Εἶναι μὲν γνωστὸν ὅτι περὶ τὸ 198 μ. Χ. ὁ Σεπτίμιος Σευῆρος παρέλαβεν ὡς συναυτοκράτορα τὸν υἱόν του Καρακάλλαν (δοὺς αὐτῷ τοὺς τίτλους Augustus καὶ imperator). Διὸ καὶ πλεῖστα νομίσματα σώζονται, φέροντα τὰς προτομὰς καὶ τὰ ὀνόματα ὁμοῦ πατρός τε καὶ υἱοῦ. Ἀμφίβολον ὅμως μοὶ φαίνεται, ἂν ἠδύνατο ὁ Καρακάλλας, ζῶντος ἔτι τοῦ πατρός του, νὰ ἐκδώσῃ νομίσματα φέροντα μόνην τὴν ἑαυτοῦ προτομήν· τοιαῦτα πιθανώτερον θὰ ἐκόπησαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σεπτιμίου Σευήρου ἐν ἔτει 211.

Ὅθεν παραμένει ἄλυτος ἡ δυσκολία αὕτη, πῶς τρεῖς διοικηταὶ ἐχρημάτισαν ἐπὶ Σευήρου καὶ ὕστερον καὶ οἱ τρεῖς ἐπὶ Καρακάλλα, ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ.

Ὁμοίαν δυσκολίαν παρέχουσι τὰ νομίσματα, καθ' ὅσον ἀφορᾷ

τὸν ὑπ' ἀριθ. 36 διοικητὴν τῆς Κάτω Μοισίας, ὅστις ἀναφαίνεται πρῶτον ἐπὶ Σεπτ. Σευήρου, εἶτα ἐπὶ Μακρίνου. Ἐπίσης καὶ τὸν ὑπ' ἀριθ. 43 ἀναφέρουσι τὰ νομίσματα οὐ μόνον τοῦ Ἐλαγαβάλου, ἀλλὰ καὶ τοῦ Σευήρου Ἀλεξάνδρου. Ταῦτά εἰσι ζητήματα χρήζοντα μελέτης εἰδικῆς τῶν νομισματολόγων· οὐδ' ἐπιδρῶσιν ἄλλως τε ἐπὶ τοῦ γενικοῦ ἀποτέλεσματος καὶ τοῦ σκοποῦ, ἐφ' ᾧ κατηρτίσθησαν οἱ πίνακες οὗτοι.

ΠΡΕΣΒΕΥΤΑΙ ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΙ ΤΗΣ ΑΔΙΑΙΡΕΤΟΥ ΜΟΙΣΙΑΣ.

Legati pr. pr. prov. Moesiae.[1]

1. A. Caecina Severus. *Τῷ 6 μ. Χρ.*
Δίων. Κασσ. 55, 29. Οὐελλ. Πατερκ. 2, 112. Πρβλ. Μάρκβαρτ. 1, 202, σημ. 4.

2. Aelius Catus. *Ὑπὸ τὸν Αὔγουστον, ὡς φαίνεται.*
Στράβ. Γεωγρ. σελ. 303 :
«ἔτι γὰρ ἐφ' ἡμῶν Αἴλιος Κάτος μετῴκισεν ἐκ τῆς περοίας τοῦ Ἴστρου πέντε μυριάδας σωμάτων παρὰ τῶν Γετῶν, ὁμογλώττου τοῖς Θρᾳξὶν ἔθνους, εἰς τὴν Θρᾴκην· καὶ νῦν οἰκοῦσιν αὐτόθι Μοισοὶ καλούμενοι.»

3. C. Poppaeus Q. f. Q. n. Sabinus. *Τῷ 12—35 μ. Χρ.*
Δίων. Κασσ. 58,25 : Τακίτ. Χρον. 1,80. Πρβλ. Domaszewski, Rh Mus. 1890, σελ. 1.

Ὑπ' αὐτόν, διοικοῦντα ταυτοχρόνως Μοισίαν, Μακεδονίαν καὶ Ἀχαΐαν, οἱ ἑξῆς ὑποδιοικηταὶ τῆς Μοισίας ἀναφέρονται :[2]

---

1) Πολλὰ τῶν ὀνομάτων τούτων εὑρίσκει ὁ ἀναγνώστης καὶ παρὰ τῷ Liebenam, Die Legaten von Augustus bis Diokletian, ἀλλ' ἀρκετὰ ἐλλιπῶς ἢ καὶ ἐσφαλμένως.

2) Ὁ Vitalis (Ὀβίδ. Ex Ponto 4, 7, 27) πιθανὸν νὰ ἦτο διοικητὴς λεγεῶνος μόνον, ὡς ὁ Domaszewski (Neue Heidelb. Jahrbb. 1891, σελ. 191—192) ἐξέθηκε· βέβαιον ὅμως δὲν εἶναι τὸ πρᾶγμα.

4. Latinius Pandusa. *18 μ.Χρ.*

Ταχ. Χρον. 2, 66.

5. L. Pomponius Flaccus. *19—21 μ. Χρ.*

Ταχ. Χρον. 2, 66. Ὀβιδ. Ex Ponto 4, 9, 75.

Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου τοῦ Ὀβιδίου πιθανὸν καθίσταται ὅτι ὁ Φλάκκος καὶ ἄλλοτε, ἤτοι περὶ τὸ 15 μ. Χ., εἶχε διοικήσει τὴν Μοισίαν ἐπ' ὀλίγον χρόνον. Ἰδὲ Domaszewski, ὡς ἀνωτέρω.

6. P. Vellaeus. *21 μ. Χρ.*

Ταχ. Χρον. 2, 66, ἰδὲ σημ. τοῦ Nipperdey. Πρβλ. Domaszewski, ὡς ἀνωτέρω.

7. Pomponius Labeo. *25—33 μ. Χρ.*

Διων. Κασσ. 58, 24. Ταχ. Χρον. 4, 47: 6, 29.

Τὸν Σαβῖνον διεδέξατο εἰς τὴν ἡνωμένην διοίκησιν Μοισίας, Μακεδονίας καὶ Ἀχαΐας ὁ

8. P. Memmius Regulus. *35—44 μ. Χρ.*

Δίων. Κασσ. 58, 25. CIL 3,2028. Eph. Epigr. 1, σελ. 111. Ὑπ' αὐτὸν δὲ ἀναφέρεται ὡς ὑποδιοικητὴς Μοισίας μόνον ὁ

9. L. Martius L. f. Macer. *Ἐπὶ Κλαυδίου πρὸ τοῦ 44 μ. Χρ.*

CIL 11, 1835=Wilm. 1138. Πρβλ. Borghesi 3, 183. Zumpt, Comm. Ep. 2, 259. Domaszewski, Rh. Mus. 1890, σελ. 5. Τοῦτον ἐσφαλμένως ὁ Μάρκβαρτ χρονολογεῖ ὡς μεταγενέστερον τοῦ 44 μ. Χ. ἀφοῦ αἱ ἐπιγραφαὶ τὸν ὑποδεικνύουσι ῥητῶς ὡς *στρατηγικοῦ* μόνον ἀξιώματος, ἐπομένως μὴ δυνάμενον νὰ ἦναι *αὐτοτελὴς* διοικητὴς μιᾶς ἐπαρχίας, οἷα ἡ Μοισία, ἣν διῴκει πάντοτε, ὡς εἶπον ἀνωτέρω, *ὑπατικός*.

10. A. Didius Gallus. *45 μ. Χρ.*

Ταχ. Χρον. 12, 18. Πρβλ. Borghesi 4, 534.

11. Flavius Sabinus. *51—57 μ. Χρ.*

Ταχ. Ἱστορ. 3, 75.

12. Ti. Plautius Aelianus. *57 μ. Χρ.*

CIL 14, 3608=Wilm. 1145. Πρβλ. Liebenam, σελ. 269 ἑπ.

13. M. Aponius Saturninus. *67—69 μ. Χρ.*

Ταχ, Ἱστορ. 1, 79· 2, 85· 3, 5 καὶ 9· 5, 26. Πρβλ. Lie-

benam, σελ. 272.

14. Fonteius Agrippa. *69—70 μ. Χρ.*

Ταχίτ. Ἱστορ. 3, 46. Ἰωσήπ. Ἰουδ. Πολεμ. 7, 4, 3. Πρβλ. Borghesi, Oeuvres 4, 534. Waddington, Fastes Asiat. σελ. 140.

15. Rubrius Gallus. *70 μ. Χρ.*

Ἰωσήπ. Ἰουδ. Πόλ. 7, 4, 3. Πρβλ. Borghesi 5, 325, 521.

16. Sex. [Vettulenus] Cerialis. *Μετὰ τὸ ἔτος 72 μ. Χρ.*

Inscr. Ponti Euxini (Latyschew) n. 197 = Stephani, Mél. gréco-rom. 2, 236 (πρβλ. Liebenam σελ. 273).

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη μέχρι τοῦδε ἀπεδίδετο εἰς τὸν *C. Vettulenum Civicam Cerialem* (ἰδὲ κατωτέρω) Eph. Epigr. 4, 499. Ὁ Latyschew ὅμως καὶ ὁ Βάδδιγκτον βεβαιοῦσιν ὅτι, ἐξετάσαντες ἐκ νέου τὸν λίθον, εὗρον ἴχνη τοῦ ὀνόματος *Σέξτου*, ὥστε ὁ διοικητὴς οὗτος εἶναι διάφορος τοῦ ἑπομένου.

Γινώσκομεν δὲ ὅτι ὁ Σέξτος Κεριᾶλις παρευρέθη εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Ἱεροσολύμων ὡς διοικητὴς τῆς λεγεῶνος *V. Macedonica* (Ἰωσήπ. Ἰουδ. Πόλ. 3, 7, 32, 34 καὶ ἀλλαχοῦ). Ἑπομένως μετὰ τὸν πόλεμον φαίνεται ὅτι μετέβη εἰς Ῥώμην, ἐχρημάτισεν ὕπατος, καὶ εἶτα ὡς *ὑπατικὸς* πλέον ἀπεστάλη ὡς διοικητὴς τῆς Μοισίας. Ἐπειδὴ δὲ τὸ 82 μ. Χ. ἀναφέρεται ἄλλος διοικητὴς αὐτόθι, πρέπει ἡ διοίκησίς του νὰ συνέπεσε πρὸ τοῦ ἔτους τούτου.

Περὶ αὐτοῦ ἰδὲ Rénier, Mémoires Acad. Inscr. 26, 309. Liebenam σελ. 241. Von Rohden, Palaestina et Arabia, σελ. 37. Ἡ σύζυγός του, ὡς φαίνεται, ἀναφέρεται CIL 10, 4862.

17. C. Vettulenus Civica Cerialis. *82 μ. Χρ.*

Eph. Epigr. 4, 499 (ἰδὲ καὶ σημ. τοῦ Μόμμσεν). Ταχιτ. Ἀγρίκ. 42. Sueton. Domit. 10. Πρβλ. Waddington, Fastes Asiat. σελ. 160.

Περὶ τοῦ ἀμφιβόλου κύρους τῆς ἀνωτέρω ἐπιγραφῆς, ἐγένετο

ἤδη λόγος (ἰδὲ σελ. 11). Ὅθεν ἴσως καὶ τὸ ὄνομα τοῦ διοικητοῦ τούτου ἐσφαλμένως ἐγράφη ἐνταῦθα *Γάϊος* ἀντὶ *Σέξτος*, οὕτω δὲ ἦναι ὁ αὐτὸς μὲ τὸν προηγούμενον. Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι λίαν τολμηρὸν νὰ διορθοῖ τις ἐπιγραφὰς οὕτω, προυτίμησα νὰ ἀναγράψω ἀμφοτέρους, μέχρις οὗ νέαι μαρτυρίαι περὶ αὐτῶν ἔλθωσιν εἰς τὸ φῶς.

Υἱός του ἴσως ἦτο ὁ ὕπατος τοῦ ἔτους 136 μ. Χ. CIL 14, 2112.

ΠΡΕΣΒΕΥΤΑΙ ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΙ ΤΗΣ ΑΝΩ ΜΟΙΣΙΑΣ.

Legati pr. pr. prov. Moesiae Superioris.

1. L. Funisulanus L.f. Vettonianus. *Περίπου 85 μ. Χρ.*

CIL 11, 571. CIL 3, 4013=Wilm. 1150. CIL 3, σελ. 855 (dipl. a. 85). Eph Ep. 5, σελ. 93 (dipl. a. 84) Πρβλ. Henzen, Annali, 1857, σελ. 19. Marquardt 1,302, σημ.2.

Ἐσφαλμένως ὁ Borghesi (Oeuvres 5, 366 καὶ 3, 72 ἑπ.), ὃν ἀκολουθοῦσιν ὁ Kuhn (Verfass. 2, 186), ὁ Schiller (Kaisergesch. 1, 531 καὶ Bonner Jahrbb. 79, 156), ὁ Asbach (Bonn. Jahrbb. 81, 33) καὶ ὁ Liebenam (Die Legaten, σελ. 159), ἐνόμισαν ὅτι, ἐπειδὴ αἱ δύο πρῶται ἐπιγραφαὶ ἀναφέρουσιν αὐτὸν ὡς leg. Aug. pr. pr. prov. Dalmatiae *item* Pannoniae *item* Moesiae sup., ὁ διοικητὴς οὗτος διῴκησεν *ὁμοῦ* Δαλματίαν, Παννονίαν καὶ Ἄνω Μοισίαν. Ἐπειδὴ δὲ μαρτυρεῖται ἡ ἐν Παννονίᾳ διοίκησίς του ἐν ἔτει 84 καὶ 85 μ.Χ., ἕπεται ὅτι ἡ Ἄνω Μοισία ὑπῆρχε πρὸ τοῦ 84. Τὸ ἐπιχείρημα ὅμως τῆς τριπλῆς διοικήσεως στερεῖται ὑποστάσεως. Ὁ σύνδεσμος *item* οὐδέποτε σημαίνει *ταυτοχρόνως*, ἀλλ' ἁπλῶς *ὡσαύτως*.

2. Iulianus. *87 μ Χρ*

Δίων. Κασσ. 67, 10.

Ἄγνωστον ἂν ἦτο ὁ αὐτὸς μὲ τὸν Τέττιον Ἰουλιανὸν (Ταχ. Ἱστορ. 1, 79 καὶ 2, 85) ὡς ὁ Schiller (1, σελ. 530, σημ. 2) φρονεῖ.

3. P. Tullius Varro. *Ἐπὶ Τραϊανοῦ.*

CIL 11, 3364 = Wilm. 1165. CIL 11, 3366. CIL 6, 10229, 22 = Wilm. 314.

Πρβλ. Borghesi 3, 186· 4, 107, 150· 5, 63.

4. C. Curtius C. f. Iustus. *158—159 μ. Χρ.*

CIL 5, 5809. Arch. Epigr. Mitth. 7, 190.

5. M. Statius M. f. Priscus Licinius Italicus. *Περὶ τὸ 160 μ. Χρ.*

CIL 6, 1523=Wilm 1190. CIL 3, 940, σελ. 882 τοῦ ἔτους 157. CIL 3, 1061. Eph. Ep. 4, ἀριθ. 176 καὶ σελ. 504.

Arch. Epigr. Mitth. 11, 131. Πρβλ. Vita Marci, 7, Vita Veri, 7· καὶ τὰς ὑπὸ τοῦ Liebenam σελ. 100 συλλεχθείσας μαρτυρίας.

6. M. Servilius Q. f. Fabianus Maximus. *161—162 μ. Χρ.*

CIL 6, 1517. Arch. Epigr. Mitth. 14, σελ. 21, ἀρ. 48. Πρβλ. Borghesi 4, 133, 152, 156.

7. M. Claudius Fronto. *167—168 μ. Χρ.*

CIL 3, 1457=Wilm. 636ᵃ. CIL 6, 1377=Wilm. 636.

Ὁ Φρόντων διῴκησε καὶ τὴν Δακίαν ταυτοχρόνως μὲ τὴν Ἄνω Μοισίαν.

8. P. Mummius Sisenna Rutilianus. *Περὶ τὸ 170—171 μ. Χρ.*

CIL 14, 3601=Wilm. 1192.

Πρβλ. Hirschfeld, Verwalt. Gesch. σελ. 117.

9. P. Helvius Pertinax. *Περὶ τὸ 176—7 μ. Χρ.*

Scr. Hist. Aug. Vita Pert. 1, 2, 3, 4. Ἡρωδιαν. 2, 9, 9. Πρβλ. Liebenam, p. 103, 104.

Ἡ φρᾶσις τοῦ βιογράφου: «utriusque Moesiae, mox Daciae regimen accepit», εἶναι ὀλίγον ἀμφιβόλου ἐννοίας. Ἡ λέξις *uterque* πολλάκις ἐν ἐπιγραφαῖς φαίνεται νὰ σημαίνῃ *ἀμφότεροι*, ἀντὶ *ἑκάτερος*. (Ὅρα CIL 9, 4194. Ephem. Epigr. 4, 425. CIL 8, 7977, 7978. CIL 14, 20). Παρὰ τῷ συγγραφεῖ ὅμως τούτῳ φρονῶ ὅτι πιθανὸν ἐτέθη ἀντὶ τοῦ *Moesiae Superioris deinde Inferioris*· ἤτοι διῴκησεν *ἑκατέραν* χωριστά, ἰκα

οὐχὶ ἀμφοτέρας ταυτοχρόνως. Τοῦτο ἄλλως τε καθίσταται πιθανὸν καὶ ἐκ τοῦ ὅτι μετὰ ταῦτα διῴκησε τὴν Δακίαν. Διότι, ἐὰν πρῶτον διῴκει δύο μεγάλας ἐπαρχίας ὁμοῦ, βεβαίως δὲν θὰ ἐστέλλετο εἶτα νὰ διοικήσῃ μίαν καὶ μόνην ἐκεῖ γειτονεύουσαν. Τὸ πιθανώτατον ἄρα εἶναι ὅτι διῴκησεν ἑκατέραν τῶν Μοισιῶν χωριστά, καὶ τὴν Δακίαν ταυτοχρόνως μὲ μίαν τῶν διοικήσεων τούτων.

10. M. Macrinius Avitus M. f. Claud. Catonius Vindex. *Ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου.*

CIL 6, 1449. Πρβλ. Borghesi 3, 376.

Ὁ Δίων Κάσσιος (71, 3) ἀναφέρει κατὰ τὸν Μαρκομαννικὸν πόλεμον ἕτερον Μακρίνιον Οὐίνδικα, φονευθέντα ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἐν μάχῃ. Τοῦτον συνταυτίζει ὁ Borghesi μετὰ τοῦ praefect. praetorio τοῦ ἔτους 168 (Wilmanns 2841). Ὅρα καὶ Hirschfeld, Verwalt. Gesch. I σελ. 226. Ἄλλος ὅμως ἦτο ὁ διοικητὴς τῆς Ἄνω Μοισίας, καθ' ὅτι σώζεται ἡ ἐπιτυμβία του ἐπιγραφή, ἐν ᾗ οὐδεὶς λόγος γίνεται περὶ θανάτου ἐν πολέμῳ.

11. L. Fabius M. f. Cilo Septimius Catinius Acilianus Lepidus Fulcinianus. *Περὶ τὸ 197 μ. Χρ.*

CIL 6, 1408—1410. Τοῦτον ὁ Liebenam (σελ. 284) ἐσφαλμένως κατέταξεν ἐν τοῖς διοικηταῖς τῆς *Κάτω* Μοισίας.

12. Q. Anicius Faustus. *Περὶ τὸ 204 μ. Χρ.*

CIL 8, 6, 2438, 2528, 2550, 6048. CIL 3, 1685, 1686. Eph. Epig. 7, 354, 440. Δίων. Κασσ. 78, 22.

Πρβλ. Borghesi 5, 451, 467. Waddington, Fastes Asiat. 259.

13. L. Marius Perpetuus.

Οὐχὶ πρὸ τοῦ Καρακάλλα ἢ τοῦ Ἐλαγαβάλου.

CIL 3, 1178. Πρβλ. Borghesi 8,478.

14. Caerellius. *Ἐπὶ Καρακάλλα.*

CIL 6, 1365, 1366, 1367 = Wilm. 1206 — 1206B. CIRhen. 1003. Πρβλ. ἐμὴν πραγματείαν De Thracia prov. Romana, σελ. 57.

15. L. Vitrasius L. f. Flamininus. *Ἀβεβαίας ἐποχῆς.*

CIL 10, 3870.

ΠΡΕΣΒΕΥΤΑΙ ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΙ ΤΗΣ ΚΑΤΩ ΜΟΙΣΙΑΣ.

Legati pr. pr. prov. Moesiae Inferioris.

1. C. Oppius Sabinus. *86 μ. Χρ.*

Ἰορδαν. Γετ. 13, 76. Εὐτροπ. 7,23. Σουητων. Domit. 6. Wilm. 1171. Πρβλ. Borghesi 5, 50, 54, 67. Schiller 1, p. 530. Dierauer, Traian p. 68.

Υἱὸς ἢ ἀνεψιὸς αὐτοῦ εἶναι ὁ ἐπὶ Ἀδριανοῦ μνημονευόμενος CIL 9, 5833, 5876, 5877. Ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τῆς αὐτῆς κωμοπόλεως Auximum (ἀρ. 5839, 5840), ἀναφαίρεταί τις *C. Oppius C. f. Vel. Bassus,* ἀνὴρ ταπεινῆς θέσεως, χρηματίσας ὡς φαίνεται ἑκατόνταρχος. Πρβλ. καὶ ἄλλους αὐτόθι φέροντας τὸ ὄνομα *C. Oppius.*

2. Sex. Octavius Fronto. *92 μ. Χρ.*

Bulletin corr. hellén. 1887, σελ. 164. CIL 6, 127. Πρβλ. Borghesi 3, 364. Liebenam p. 276.

3. P. Aelius P. f. Hadrianus. *96 μ. Χρ.*

CIL 3, 550. Scr. Hist. Aug. Vita Hadr. 1: *extremis iam Domitiani temporibus.*

Ἰδὲ Liebenam σελ. 277 καὶ τοὺς παρ' ἐκείνῳ ἀναφερομένους συγγραφεῖς.

4. Q. Pomponius Rufus. *99 μ. Χρ.*

CIL 3, p. 863 et 859. CIL 8, 13. Arch. Epigr. Mitth. 11 σελ. 26. Mommsen, Index Plin. σελ. 423.

5. A. Caecilius Faustinus. *105 μ. Χρ.*

CIL 3, p. 865. Mommsen, Index Plin. p. 405.

6. P. Calpurnius Macer Caulius Rufus. *112 μ. Χρ.*

CIL 3, 777. Πλινίου Epist. ad Tr. 61, 62, 87. Πρβλ. Borghesi 8, 449, 471. Mommsen, Hermes 3, 55.

7. Q. Roscius Sex. f. Pompeius Falco.
114—116 μ. Χρ.

CIL 10, 6321 (=Wilm.1170). CIL 3, 7537. CIG 2963c.

Πρβλ. Borghesi, 4, 125; 8, 365. Mommsen, Index Plin. σελ. 422. Waddington, Fastes σελ. 202.

8. [Ar[torius. *Μετὰ τὸ ἔτος 120 μ. Χρ.*

CIL 3, 7539, ἔνθα συμπληρωτέον ἢ [*Ser*]*torius* ἢ [*Ar*]*totorius*

Πρβλ. ἐπιγραφὴν τῆς Δαλματίας τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀδριανοῦ CIL 3, 1919, καθὼς καὶ CIL 6, 90.

Ἡ ἀκριβὴς χρονολογία τοῦ διοικητοῦ τούτου μόλις ἐσχάτως ἐγνώσθη, εὑρεθέντος νέου τεμαχίου τῆς πρώτης ἐπιγραφῆς, φέροντος τὰς λέξεις· *trib. pot. IIII*, *cos. III*. Ἰδὲ Arch. Epigr. 14, σελ. 29, 59.

9. Sex. Minicius Faustinus C. Iulius C (?). f. Severus. *Περὶ τὸ 128 μ. Χρ.*

CIL 3, 2830=9891. CIL 3, σελ. 874, dipl. 31. Δίων. Κασσ. 69, 13. Digest. 40, 5, 28. 4.

Πρβλ. Borghesi 4, 169; 5, 68. Hübner, Rh. Mus. 12, 58. Von Rohden, Palaestina et Arabia σελ. 42.

10. L. Minicius L. f. Natalis Quadronius Verus. *Περὶ τὸ 133—4 μ. Χρ.*

CIL 2, 4509, 4510, 6145. CIL 11, 2925. CIL 8,4643. CIL 14, 3554, 3599, 3600. CIG 5977.

Πρβλ. Liebenam σελ. 14.

11. Sex. Iulius Maior. *134 μ. Χρ.*

CIL 3, σελ. 877 καὶ ἀριθ. 6178. CIL 8, 10296.

Πρβλ. Henzen, Annali 1857 σελ. 6 καὶ 10.

12. Antonius Hiberus. *Μετὰ τὸ 133 μ. Χρ.*

CIL 3, 781.

13. M (?). Antius Rufinus. *136 μ. Χρ.*

CIL 3, 749 πρβλ. σελ. 992 καὶ 1338.

14. T. Pomponius Proculus Vitrasius Pollio. *Ἐπὶ Ἀντωνίνου Πίου.*

CIL 3, 762, 6125. CIL 2, 5679. Arch. Epigr. Mitth. 10, σελ. 184. CIL 10, 1843. CIL 12, 361, 3168.

Πρβλ. Borghesi 3, 245; 8, 415. Henzen ἐν τῷ CIL 6,

1540. Liebenam σελ. 227, 228. Mommsen, Eph. Ep. 3, 159. A. Héron de Villefosse, Bullet. monument. sér. V, vol. 7 (1879) σελ. 80 ἑπ. Ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ ἀναφέρεται CIL 10, 4635.

15. Ti. Claudius Saturninus. *Ἐπὶ Ἀντωνίνου Πίου.*

CIL 3, 7474. Fragm Vatic. 223.

Πρβλ. Borghesi 3, 121. Liebenam p. 76, 281.

16. C. Prastina [Pacatus] Messalinus.
Ἐπὶ Ἀντωνίνου Πίου οὐχὶ πρὸ τοῦ 148 μ. Χρ.

CIL 3, 7529. CIL 8, 2535, 2536, 10230.

Πρβλ. Borghesi 4, 468.

Οὗτος εἶναι διάφορος τοῦ ἄλλου Πραστίνα Μεσσαλίνου ἐπὶ Φιλίππου τοῦ Ἄραβος (ἰδὲ κατωτέρω ἀριθ. 54).

17. T. Flavius Longinus Q. Marcius Turbo.
Περὶ τὸ 155 μ. Χρ.

CIL 3, 767=7542. Eph. Epigr. 4, 525. Arch. Epigr. Mitth. 8. 21.

18. T. Statilius Iulius Severus. *158—9 μ. Χρ.*

Arch. Epigr. Mitth. 14, σελ. 20. 47; ἰδὲ αὐτόθι σελ. 145.

Πρβλ. Borghesi 3, 280.

Συγγενεῖς τούτου βεβαίως ἦσαν οἱ ἑξῆς:

T. Statilius Maximus. Ὕπατος τοῦ ἔτους 144 μ. Χρ.

Eph. Ep. 4, 124. CIL 3, 1205· ἰδὲ καὶ ἀριθ. 46. Bull. commun. 1869, σελ. 254.

Πρβλ. Hirschfeld, Arch. Epigr. Mitth. 1, 168. Henzen Act. Arv. σελ. 198. Borghesi 3, 280.

Statilius Scundus.

Dig. 48, 3, 12: *Statilio Secundo legato.*

ἄλλος *Statilius Severus* τοῦ ἔτους 221.

Henzen, Act. Arval. σελ. 198.

καὶ ὁ *T. Statilius Severus.*

CIL 10, 3910 (ἔνθα ὅρα σημ. τοῦ Μόμμσεν).

19. M. Iallius M. f. Bassus Fabius Valerianus.
Μεταξὺ τοῦ 161 καὶ 169 μ Χρ.

CIL 3, 6169. CIL 6, 1119B. CIL 12, 2718.

Πρβλ. Rénier, Inscr. de Troesm. ἀριθ. 12. De Rossi, Bull. Christ. 3, 77. Eckhel, Doctr. N. Vet.7, 89.Lebas-Wadd. 3, 2562d.

20. C. Iunius Faustinus Postumianus.
Μεταξὺ τοῦ 161 καὶ 169 μ. Χρ.

CIL 8, 597. Eph. Ep. 5, 270, 627.

Πρβλ. Liebenam, σελ. 20, 101.

21. M. Macrinius Avitus M. f. Claud. Catonius Vindex. *Ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου.*

CIL 6, 1449. Πρβλ. ἀνωτέρω σελ. 30.

22. M. Servilius Q.f.Fabianus Maximus. *162—3 μ. Χρ.*

CIL 6, 1517. Arch. Epigr. Mitth. 14, 21, 48. Dessau, ἀριθ. 2006. Πρβλ. ἀνωτέρω σελ. 29.

23. M. Pontius M. f. Laelianus Larcius Sabinus.
Μετὰ τὸ 163 μ. Χρ.

CIL 6, 1497. CIL 3, 774, 5973.

Πρβλ. Borghesi, 5, 36, 368. Henzen-Orelli 3, σελ. 510.

24. C. Pe[scennius Niger]. *Ἐπὶ Κομμόδου.*

CIL 3,7607.

Πρβλ. Tocilescu, Arch. Epigr. Mitth. 8 σελ. 28, 4. Δίων. Κασσ. 72, 8. Scr. Hist. Aug. Vit. Commodi 13. Borghesi 8, 476. Liebenam p. 143.

Τὴν ἀνωτέρω ἐπιγραφὴν ὁ Domaszewski (CIL 3, σελ. 1369), διὰ παραβολῆς πρὸς ἑτέραν (ὑπ' ἀριθ. 7606), θεωρεῖ ὡς ἀνήκουσαν εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Γορδιανοῦ. Ἀλλ' ἡ δευτέρα αὕτη ἐπιγραφὴ εἶναι τόσον δυσανάγνωστος, ὥστε πᾶν ἐπ' αὐτῆς βασιζόμενον συμπέρασμα καθίσταται λίαν ἀμφίβολον. Προσέτι δὲ τὸ συμπλήρωμα, ὅπερ προτείνει ὁ ἐκδότης, ἤτοι vi[as restituit pe]r ὅπερ ἀδύνατον νὰ χωρήσῃ εἰς τὸ ὑπάρχον κενόν. Τρίτον, ἐὰν ὁ διοικητὴς οὗτος ἦτο τῆς ἐποχῆς τοῦ Γορδιανοῦ, διατί νὰ ἦναι σκοπίμως ἐξηλειμμένον τὸ ὄνομά του ἐκ τῆς πρώτης ἐπιγραφῆς ; Ἐνῷ περὶ τοῦ Νίγρου γινώσκομεν ὅτι τὸ ὄνομά του μετὰ τὴν πτῶσίν του ἐξηλείφθη ἀπὸ ὅλων τῶν μνημείων καὶ ἐπιγραφῶν. Ὅθεν ἡ ὑπόθεσις τοῦ Tocilescu μοὶ φαίνεται λίαν εὔστοχος.

25. P. Helvius Pertinax. *Περὶ τὸ 176—7 μ. Χρ.*

Ἴδε ἀνωτέρω σελ. 29.

26. P. Vigellius Rarius Plarius Saturninus Atilius Braduanus Aucidius Tertullus. *Περὶ τὸ 190 μ. Χρ.*

CIL 3,775=6183. Tertullian. ad Scap. 3. Πρβλ. Borghesi 8, 615. Rénier, Bull. 1864, σελ. 199. Morcelli, Afric. Christ. 2, 48. Tissot. Fastes σελ. 121. Liebenam σελ. 283.

27. Pollenius Auspex Sebennus. *Ἐπὶ Σεπτιμίου Σευήρου.*

Δίων. Κασσ. 76, 9. Eckhel 7, 112. Κατάλ. νομισμ. Βερολ. σελ. 73. Mionnet, Suppl. 2, 119, 367, 368. Henzen, Act. Arval. 193. Πρβλ. Borghesi 2, 232· 5, 463· 6, 250.

Τὸ ὄνομα *Aulus* ὅπερ μέχρι τοῦδε ἀπεδίδετε εἰς τοῦτον προῆλθεν ἐξ ἐσφαλμένου χωρισμοῦ τῶν ψηφίων ἐπὶ τῶν νομισμάτων· δηλ. ἀντὶ *ΥΠΑ(τεύοντος)* ἀνεγνώσθη *ΥΠ(ατεύοντος) Α(ὔλου)*. Περὶ τοῦ ἐπωνύμου Aemilianus ἐλλείπει ἀκριβὴς μαρτυρία. CIL 3, 5537.

28. C. Ovinius Tertullus. *Περὶ τὸ 200 μ. Χρ.*

CIL 3, 781 πρβλ. ἀρ.7540. καὶ 7604 Arch.Epigr.Mitth. 8, 29,30.-6,14.-10, 243.-11,45.-Digest.38,17,1.-49,15, 9.Codex Justin.8, 50, 1. Κατάλ. νομισμ. Βερολίν. σελ. 77, 80. Κατάλ. νομισμ. Βρεττ. Μουσείου σελ. 43, 19. Πρβλ. Pick, Inedita aus der Samml. Mandl, σελ. 33. Borghesi 2, 222—236.

29. Q. Anicius Faustus. *Μετὰ τὸ 202 μ. Χρ.*

CIL 3, 1685. Ἴδε ἀνωτέρω σελ. 30.

Ἐσφαλμένως ὁ Liebenam σελ. 286, παραπλανηθεὶς ἐκ τῆς περιγραφῆς τοῦ Muratori.

30. L. Iulius Faustinianus. *Περὶ τὸ 210 μ. Χρ.*

CIL 3, 6177, 7485. CIL 6, 2003. CIL 9, 729. Eckhel 3, 16. Mionnet, Suppl. 2, 74, 116—123. 78, 137. 80, 153—159. Καταλ. νομισμ. Βερολ. σελ. 56, 59.

Ἐν τῇ πρώτῃ ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐπιγραφῶν ἀναφέρονται τρεῖς *Αὔγουστοι* (Auggg.), ἤτοι ὁ Σευῆρος, Καρακάλλας καὶ Γέτας.

Ἄρα ἡ ἐπιγραφὴ ἀνετέθη μεταξὺ τοῦ ἔτους 209 καὶ τοῦ 211.

31. Cosconius Gentianus. *Ἐπὶ Σεπτιμίου Σευήρου.*

Κατάλ. νομισμ. Βερολ. σελ. 73. Pick, Inedita σελ. 36. Κατάλ. νομισμ. Ἀθηνῶν, ἀριθ. 837. Mionnet, Suppl. 2, 72, 102—107. Πρβλ. ἐμὴν πραγματείαν De Thracia σελ. 38, σημ. 1.

32. Aurelius Appianus. *Ἐπὶ Σεπτιμίου Σευήρου.*

Mionnet, Suppl. 2, 76, 129—131.

Τούτου τὴν ὕπαρξιν ἀρνεῖται ὁ Pick (Inedita σελ. 36). Καὶ ὅμως ῥητῶς ἀναφέρεται ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω νομισμάτων.

33. Flavius Ulpianus. *Ἀβεβαίας ἐποχῆς.*

Mionnet. Suppl. 2, σ. 73, ἀρ. 109, 112–114, σ. 77, (132), 80, 85, 123, 139, 173. Κατάλ. νομισμ. Βερολ. σελ. 57, 59, 60, 78, 81. Κατάλ. νομισμ. Βρεττ. Μουσ. σελ. 29, 31, 45, 46. Pick, Inedita σελ. 37.

Ἀναφέρεται ἐν τοῖς νομίσμασι τοῦ Σεπτ. Σευήρου, τοῦ Καρακάλλα καὶ Γέτα, τοῦ Γέτα, τοῦ Καρακάλλα, τοῦ Καρακάλλα καὶ τῆς Δόμνας. Ἰδὲ ἀνωτέρω σελ. 24.

34. Aurelius Gallus. *Ἀβεβαίας ἐποχῆς.*

Mionnet, Suppl. 2, σελ. 44, 71, 78, 119, 134, 137, 143, 144. Κατάλ. νομισμ. Μουσ. Ἀθηνῶν ἀριθ. 814, 836, 841—3. Κατάλ. νομισμ. Βερολ. σελ. 56, 74, 76, 77, 78, 80.

35. Aurelius Pontianus. *Ἐπὶ Σεπτιμίου Σευήρου.*

Mionnet. Suppl. 2, σελ. 74, 115· σελ. 77, 136.

Οὗτος εἶναι διάφορος τοῦ Ποντιανοῦ, ὅστις ἀναφέρεται ἐπὶ Μακρίνου (κατωτέρω ἀριθ. 37). Τοῦτο παρεῖδεν ὁ Liebenam (σελ. 286) καὶ περιέπεσεν εἰς δυσκολίαν περισσήν.

36. Claudius Quintillianus. *Ἀβεβαίας χρονολογίας.*

Ὁ Pick φρονεῖ ὅτι οὗτος ἀναφέρεται εἰς μόνου τοῦ Καρακάλλα τὰ νομίσματα. Καὶ ὅμως ἀπαντᾷ καὶ εἰς δύο νομίσματα τοῦ Σευήρου καὶ τῆς Ἰουλ. Δόμνας (Mionnet, Suppl. 2, σ. 73, ἀριθ. 108, καὶ σελ. 77, ἀριθ. 135.). Ἐπίσης δὲ καὶ ἐν νομίσμασι τοῦ Μακρίνου (αὐτόθι σελ. 151). Πρβλ. Κατάλ. νομισμ. μουσ. Ἀθηνῶν ἀριθ. 817, 818. Κατάλ. Βερολ. σελ. 59—59.

37. P. Fu {rius? / lvius?} Pontianus. *'Επὶ Μακρίνου*

Mionnet, Suppl. 2, σελ. 158, ἀρ. 594. Κατάλ. 'Αθηνῶν, ἀριθ. 219. Κατάλ. Βερολ. σελ. 60—62 καὶ 81, 48 (μετὰ σημ.). Pick, Inedita σελ. 38.

38. Statius Longinus. *'Επὶ Μακρίνου.*

Mionnet, Suppl. 2, 152, 162. Κατάλ. 'Αθηνῶν, ἀριθ. 852—857. Pick, Inedita σελ. 49. Κατάλ. Βερολ. σελ. 81.

39. Marcius Claudius Agrippa. *'Επὶ Μακρίνοο.*

Mionnet, Suppl. 2. σελ. 147, 159. Eckhel 2, 17, 55, 25. Κατάλ. Βρεττ. Μουσ. σελ. 46, 39. Κατάλ. Βερολ. σελ. 82, 83, 84. Κατάλ. 'Αθηνῶν, ἀριθ. 846—850. Pick, Inedita p. 38, 47, 48. Δίων. Κασσ. 78, 13. Πρβλ. Borghesi 2, 222. Liebenam σελ. 148.

Φαίνεται ὅτι διῴκησε ταὐτοχρόνως Κάτω Μοισίαν καὶ Δακίαν. 'Εσφαλμένως ὁ Dumont, συναινοῦντος τοῦ Homolle (Alb. Dumont, Mélanges d'épigraphie, σελ. 299), τὸν ἐξέλαβεν ὡς ἄρχοντα τῆς Νικοπόλεως.

40. T. Flavius Novius Rufus. *'Επὶ 'Ελαγαβάλου.*

CIL 773, 6170. Mionnet 1, 360, Suppl. 2, 167. Κατάλ. 'Αθηνῶν, ἀρ. 859-865. Κατάλ. Βερολ. σελ. 84-86. Πρβλ. Borghesi 8, 514.

41. Iulius Antonius Seleucus. *'Επὶ 'Ελαγαβάλου.*

Mionnet, Suppl. 2, 93, 99 Κα . Βερολ. σελ. 63—65. Κατάλ. 'Αθηνῶν ἀριθ. 822. Πρβλ. Borghesi 3, 427.

42. Sergius Titianus. *'Επὶ 'Ελαγαβάλου.*

Mionnet, αὐτόθι σελ. 96, 102.

43. Ummidius Terebentinus.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς βασιλείας Σευήρου 'Αλεξάνδρου.

Mionnet, αὐτόθι σελ. 80, 98, 103, 107, 108. Κατάλ. Βερολ. σελ. 65, 66. Κατάλ. 'Αθηνῶν, ἀριθ. 826—829. Πρβλ. Borghesi 2, 223.

Οὗτος ἀπαντᾷ ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τοῦ 'Ελαγαβάλου. Ὁ Liebenam σελ. 289 τὸν ἀποκαλεῖ Terebinthum.

44. L. Annius L. f. Italicus Honoratus. *Περὶ τὸ 224 μ. Χρ.*

CIL 3, 6154, 6224 πρβλ. 1071. Πρβλ. Desjardins Annali 1868, 97. Hirschfeld ἐν τῷ CIL 3, 6224. Liebenam σελ. 290 καὶ 427 σημ.

45. Anicius Faustus Paulinus. *230 μ. Χρ.*

Eph. Epigr. 2, 355.

46. Iulianus Gaetulicus. *Ἐπὶ Σευήρου Ἀλεξάνδρου.*

Ἐκ τοῦ ἐν τῷ Καταλ. Ἀθηνῶν ὑπ' ἀριθ. 825 νομίσματος ἀποδεικνύεται ὅτι ὠνομάζετο οὐχὶ *Ἰούλιος* ἀλλ' *Ἰουλιανός*. Mionnet, Suppl. 2, 102,108. Κατάλ. Βερολ. σελ. 67.

47. Flr. Philopappus. *Ἐπὶ Σευήρου Ἀλεξάνδρου.*

Pick, Inedita l. c. Mionnet, Suppl. 2, 106 Κατάλ. Ἀθηνῶν, ἀριθ. 832, 833, 835.

48. Tl. Iulius Festus. *Ἐπὶ Σευήρου Ἀλεξάνδρου.*

Mionnet, Suppl. 2, 104, 107, 108. Κατάλ. Βερολ. σελ. 66, 67, 68. Κατάλ. Ἀθηνῶν ἀρ. 830, 831, 834.

49. Flavius Lucilianus. *Μεταξὺ τοῦ 236 καὶ 238 μ. Χρ.*

CIL 3, 784, 7605. CIL 3, Arch. Epigr. Mitth. 15, σελ. 148.

50. Tullius Menophilus. *238—239 μ. Χρ.*

Frag. Hist. Graecor. 4,186 (Petr. Patric.). Mionnet, Suppl. 2, 109—111. Κατάλ. Βερολ. 68—70. Πρβλ. Borghesi 2, 227. Mommsen, R. Gesch. 5, 218. Pick, Inedita σελ. 50. Zeitschr. f. Numism. 15, σελ. 68.

Ὁ Πέτρος Πατρίκιος λέγει ὅτι ὁ Μηνόφιλος ἦτο διοικητὴς ἐπὶ Σευήρ. Ἀλεξάνδρου, ἐπὶ τῶν νομισμάτων ὅμως ἀπαντᾷ μόνον ἐπὶ Γορδιανοῦ. Λέγεται ὅτι ἐπὶ τριετίαν διῴκησε τὴν Μοισίαν. Πιθανοτάτη δὲ εἶναι ἡ εἰκασία τοῦ Pick, ὅτι ἦτο ὁ αὐτὸς μὲ τὸν Μηνόφιλον, ὅστις ἐπολέμησε τὸ 238 παρὰ τὴν Aquileia κατὰ τοῦ Μαξιμίνου (ὅρα Ἡρωδιαν. 8, 2, 5. Vita Maxim. 21, 22. Vita Max. Balb. 12 καὶ Seeck, Rh. Mus. 41, 167). Ἐπομένως μετὰ τὸ 238 ἦλθεν εἰς τὴν Κάτω Μοισίαν ὡς διοικητής.

51. Sabucius Modestus. *Μετὰ τὸ 241 μ. Χρ.*

Mionnet αὐτόθι σελ. 177. Κατάλ. Ἀθηνῶν ἀριθ. 867—

870. Κατάλ. Βερολ. σελ. 87. Pic'-, Inedita σελ. 55. Πρβλ. Borghesi 2, 231 σημ. 1.

81. Tertullianus. *Μετὰ τὸ 241 μ. Χρ.*

Mionnet αὐτόθι σελ. 109, 113. Κατάλ. Βερολ. σελ. 68, 70, 71. Πρβλ. Borghesi αὐτόθι.

83. Claudius An..... N[at]alianus. *Ἐπὶ Φιλίππου ;*

Arch. Epigr. Mitth. 15, 211, ἀριθ. 86.

Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορος εἶναι δυσανάγνωστον. Ἡ προσαγόρευσις : *τὸν γῆς καὶ θαλάσσης καὶ παντὸς ἀνθρωπίνου γένους δεσπότην*, εὑρίσκεται καὶ εἴς τινα ἐπιγραφὴν τοῦ Σευ. Ἀλεξάνδρου (Arch. Ep. Mitth. 15, 109, ἀρ. 65). Ἀλλὰ τὸν τίτλον *Παρθικὸς μέγιστος* μήτε οὗτος μήτε ὁ Γορδιανὸς ἔφερόν ποτε, πρῶτος δὲ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους προσέλαβεν ὁ Φίλιππος. Διὸ καὶ οἱ δύο *Σεβαστοὶ* (Σεββ.) πιθανῶς εἶναι οἱ δύο Φίλιπποι.

84. Prastina Messalinus. *Μεταξὺ τοῦ 244 καὶ 247 μ. Χρ.*

Mionnet, Suppl. 2, 114. Κατάλ. Βερολ. σελ. 72. Πρβλ. Henzea, Acta Arval. p. 195. Borghesi 2, 224.

85. Quintilianus. *247—249 μ. Χρ.*

Mionnet Suppl. 2, 115.

86. C· Post[umi]us....... *Ἐπὶ Δεκίου.*

Arch. Epigr. Mitth. 14, σελ. 86.

87. L. Ovinius L. f. Quir. Rusticus Cornelianus.

CIL 2, 4126, ἔνθα ἀντὶ leg. leg. ἀνάγνωθι leg. Aug. κτλ.

88. L. Vitennius Iuvenis.

Ἀβεβαίας χρονολογίας μεταξὺ τοῦ 222 καὶ τοῦ 244 μ. Χρ.

Ὅρα ἐμὴν πραγματείαν De Thracia, σελ. 59—60.

89. Aurelius Tertianus. *Ἀγνώστου ἐποχῆς.*

Arch. Epigr. Mitth. 14, 106.

90. Calpurnius Iulianus. *Ἀγνώστου ἐποχῆς.*

CIL 3,1566. Πρβλ. σελ. 1419. Πρβλ. Hirschfeld, Sitzungsber. d. Wien. Acad. 1874, σελ. 365.

Ἕπονται δύο *πρεσβευταὶ* ἀγνώστου ἐποχῆς, οἵτινες λέγονται

τῆς *Μοισίας* ἁπλῶς, ἂν καὶ ὁ ῥυθμὸς τῶν σχετικῶν ἐπιγραφῶν ἦναι ἐποχῆς πολὺ μεταγενεστέρας τοῦ ἐπὶ Δομιτιανοῦ διχασμοῦ τῆς Μοισίας εἰς Ἄνω καὶ Κάτω.

M. Cornelius M. f. Nigrinus Curiatius Maternus.

CIL 2, 3783. Τῆς αὐτῆς ἐπιγραφῆς ἄλλο ἀντίγραφον αὐτόθι ἀριθ. 6013.

M. Salonius Longinus Marcellus.

Παραδόξως πως ὁ Liebenam (σελ. 275) ἐξέλαβεν ἑκάτερον τούτων ὡς διοικήσανσα *ἀμφοτέρας* τὰς Μοισίας *ταυτοχρόνως*, ἐπειδὴ μία καὶ μόνη Μοισία ἀναγράφεται! Ἀλλὰ τοιαύτην χρῆσιν τοῦ ἑνικοῦ ἀριθμοῦ διὰ *δύο* ὁμωνύμους ἐπαρχίας δι' οὐδενὸς ἄλλου παραδείγματος, καθ' ὅσον γινώσκω, ἐπικυροῦται.

Ὡσαύτως ὁ M'. Laberius Maximus διῴκησε, κατὰ τὸν Liebenam, *ἀμφοτέρας ὁμοῦ* τὰς Μοισίας, ἐπειδὴ ὁ Πλίνιος (Epist. ad Trai. 74) διηγεῖται ὅτι ὁ δοῦλος τοῦ Μαξίμου «συνελήφθη *ἐν Μοισίᾳ* ὑπὸ τῶν Δακῶν!» Ὁ συλλογισμὸς οὗτος εἶναι, ὑπὸ ἔποψιν πρωτοτυπίας, ἀληθὴς μαργαρίτης!

Ἀλλ' οὐδὲ τέλος ὁ L. Licinius Sura (Liebenam αὐτόθι), ἐὰν πράγματι εἰς αὐτὸν ἀναφέρηται ἡ ἐπιγραφὴ CIL 6, 1444, διῴκησεν ἀμφοτέρας ταυτοχρόνως τὰς Μοισίας, ἀφοῦ ὀνομάζεται ἁπλῶς leg. pr. pr. in bello Dacico τοῦ αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ.

DUCES LIMITIS.

---

1. Severianus. *Ἐπὶ Φιλίππου.*

Ζωσίμ. 1, 19.

2. Decius. *Ἐπὶ Φιλίππου.*

Ζωσίμ. 1, 20.

3. Trebonianus Gallus. *Περὶ τὸ 250 μ. Χρ.*

Ἰορδάν. Γετ. 101. Γ. Σύγκελλος σελ. 376A.

Ὁ Borghesi (4, 290) καὶ ὁ Schiller (1, 808) τὸν ἐκλαμβάνουσιν ὡς διοικητὴν ἀμφοτέρων ὁμοῦ τῶν Μοισιῶν.

4. M. Aemilius Aemilianus. *251 μ. Χρ.*

Ζωναρ. 12, 21, 22. Ἰορδ. Γετ. 105· Ῥωμ. 285. Ζωσίμ. 1, 28. Frag. Hist. Gr. 4, 193, 2. Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἱστορ. 6, 39. CIL 8, 10402. CIL 10, 8011. Aur. Vict. Caesar. 31, 1, Epit. 31, 1, 3. Πρβλ. Eutrop. 9, 5. Mommsen, R. Gesch. 5, 220. Schiller, 1, σελ. 809, σημ. 13.

5. Priscus (;) *Ἐπὶ Δεκίου.*

Ἰορδ. Get. 101. Ζωσιμ. 1, 19. Σύγκελλ. 1, σελ. 705. Aur. Vict. 29, 2. Frag. Hist. Gr. 3, 677 ἑπ. Polem. Silv., Laterc. σελ. 243.

6. Ulpius Crinitus. *258 μ. Χρ.*

Script. Hist. Ang. XXVI, 10, 13, 14.

7. Avulnius Saturninus. *258 μ. Χρ.*

Script. Hist. Aug. XXV, 15.

8. Claudius. *Περὶ τὸ 268 μ. Χρ.*

Script. Hist. Aug. XXVI, 17.

10. Aur. Firmianus. *Ἐπὶ Διοκλητιανοῦ.*

CIL 3, 764.

11. Valens.

Excerpta Valesiana 17.

12. [Ste]rcorius. *Ἐπὶ Κωνσταντίνου.*

CIL 3, 6159.

PRAESIDES.

Τῆς Ἄνω Μοισίας.

M. Caecilius Novatilianus.

CIL 9, 1571, 1572. CIL 2, 4113. Πρβλ. Borghesi 5, 396. Mommsen, Memorie dell' inst. 2, 23. Liebenam σελ. 223.

Τῆς Κάτω Μοισίας.

CIL 3, 7586 (τοῦ ἔτους 272). CIL 3, 7549.
